

The Application of Southern Criminology in Redefining Iran's Enemy Criminal Law Approach to Crimes Against Security

Ehsan Azadi

Ph.D. Candidate, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Behzad Razavifard*

Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Extended Abstract

Introduction

Crimes against national security lie at the intersection of national security and citizens' rights and freedoms. In the Global South, the concepts of security and security-related crimes cannot be analyzed independently of the historical, social, political, and structural contexts in which these societies have developed. The legacies of colonialism, external intervention, and structural inequality have shaped the ways in which security has been conceptualized and

* Corresponding Author: Razavifard@atu.ac.ir

How to Cite: Azadi, E., & Razavifard, B. (2026). The Application of Southern Criminology in Redefining Iran's Enemy Criminal Law Approach to Crimes Against Security. (e21737). *Journal of Criminal Law Research*, 14(55), 205- 246. e21737 <https://doi.org/10.22054/jclr.2026.91620.2855>

understood in Southern societies. Iran, as a society of the Global South, has historically experienced classical colonialism, neocolonialism, and epistemic colonialism. From this perspective, crimes against security in Iran are not merely the product of individuals' actions; in some cases, they are also connected to historical and social structures, as well as to domestic and international power relations.

By contrast, Iranian criminal law concerning crimes against security has, in many cases, been shaped by the prioritization of state security and the preservation of the political system over the protection of citizens' rights. This approach places individuals accused of security-related offenses in a distinct position from ordinary offenders. This has resulted in the emergence of certain elements of enemy criminal law, under which offenders are assessed not only on the basis of their past criminal conduct but also in terms of their potential future dangerousness. Preventive criminal intervention, the criminalization of preparatory conduct, severe punishments, restrictions on certain defense rights, reliance on special legislation, and the possibility of prolonged detention are among the characteristics of this approach. These elements can be observed in both substantive and procedural dimensions of Iranian criminal law.

Southern criminology is a theoretical and practical project aimed at decolonizing and democratizing criminological knowledge. By challenging epistemic imperialism, it seeks to reconsider the power relations embedded in dominant forms of knowledge produced in the Global North. In this respect, the present study adopted a critical approach and draw upon the conceptual framework of Southern criminology to examine Iran's criminal policy toward crimes against national security. It tried to address the fundamental question of how Southern criminology can provide a basis for redefining Iran's criminal law approach to security-related crimes. The significance of this inquiry lies in the fact that mainstream criminology has largely been developed on the basis of the experiences of Northern societies and, in some cases, has limited capacity to account for the historical

and structural contexts of societies in the Global South. By challenging the epistemic dominance of the Global North and foregrounding the experiences and knowledge of Southern societies, Southern criminology creates space for reconsidering concepts such as crime, security, threat, and punishment within the historical and social contexts of individual societies.

The main objective of this study was to examine the capacity of Southern criminology to critique and reconceptualize the enemy criminal law approach of the Islamic Republic of Iran toward crimes against national security. The study specifically pursued three objectives: (1) to identify the historical and structural contexts in which security-related crimes have emerged in Iran, (2) to examine the elements and manifestations of the enemy criminal law approach in Iran's substantive and procedural criminal law, and (3) to draw on the epistemological foundations of Southern criminology in order to develop a theoretical framework for moving from an enemy criminal law approach toward a criminal law that is independent, context-sensitive, justice-oriented, and grounded in human dignity. Accordingly, the study sought not merely to critique existing legal provisions but also to demonstrate that reconsidering criminal policy toward security-related crimes requires a coherent theoretical foundation.

Materials and Methods

In terms of methodology, this research adopted a descriptive–analytical design and a qualitative, critical approach. It also relied on Southern criminology as the theoretical framework. Documentary and library research methods were used to collect the data from primary legal, criminological, and theoretical sources addressing crimes against national security, enemy criminal law, and Southern criminology.

The analysis first examined the concept of national security and the status of security-related crimes within the Global South. It then explored the emergence and characteristics of enemy criminal law,

analyzing its manifestations in the substantive and procedural criminal law of the Islamic Republic of Iran. Subsequently, the theoretical foundations of Southern criminology—including postcolonialism, situated knowledge, critiques of epistemic colonialism, and cognitive justice—were employed as analytical tools for reconsidering the criminal law approach to security-related crimes in Iran. Accordingly, the analysis proceeded at three interconnected levels: classical colonialism, neocolonialism, and epistemic colonialism.

Results and Discussion

The analysis revealed several important findings. First, national security in Iran cannot be analyzed solely in terms of external threats or the individual conduct of persons accused of security-related offenses. Security in Southern societies has domestic, regional, and global dimensions. Concerning the case of Iran, the interaction among these levels has contributed to the emergence of various security challenges. Accordingly, a purely criminal and individual-centered analysis of crimes against national security risks overlooking important dimensions of their broader social reality.

Second, an examination of Iranian criminal law indicates that elements of enemy criminal law can be identified in both the substantive and procedural dimensions of crimes against national security. At the substantive level, these elements include preventive criminalization, the consideration of thoughts and preparatory conduct, the scope of certain criminal offenses, severe punishments, and restrictions on the application of certain leniency measures. At the procedural level, restrictions can be observed with respect to arrest, interception, pretrial detention, the selection of defense counsel, access to case files, and proceedings before Revolutionary Courts.

Third, from the perspective of Southern criminology, the historical and structural contexts of security-related crimes in Iran are connected to the legacies of colonialism and recent forms of domination. In this respect, contextual factors contributing to certain forms of security-related offenses include: border-making and external interventions (at

the level of classical colonialism and quasi-colonialism); sanctions, hybrid warfare, and media interventions (at the level of neocolonialism); and the imitation or adoption of Northern epistemic and legal models (at the level of epistemic colonialism).

Finally, Southern criminology—by drawing on postcolonialism, situated knowledge, critiques of epistemic colonialism, and cognitive justice—has the potential to challenge the dominant conception of the security offender as *enemy*. Rather than disregarding the historical and social contexts of criminal behavior, this approach emphasizes understanding those contexts and recognizing the knowledge and experiences of marginalized groups. From this perspective, sustainable security cannot be achieved solely through expanded criminal intervention and harsher punishment; it also requires attention to the structural conditions that generate insecurity and greater opportunities for citizens to participate in the political and social order.

Conclusion

In both its substantive and procedural dimensions, Iranian criminal law concerning crimes against national security incorporates elements of the enemy criminal law approach. A Southern criminological analysis, however, suggests that this approach should not be regarded solely as a product of domestic policy choices but should also be understood in relation to historical colonial and quasi-colonial power relations. In this respect, the roots and contexts of security-related crimes can be examined at three levels: classical colonialism (as manifested in the artificial border demarcations); neocolonialism (as reflected in sanctions and hybrid warfare); and epistemic colonialism (as manifested in the imitation or adoption of foreign epistemic frameworks and neoliberal models of development).

Accordingly, adopting an enemy criminal law approach may not only fail to ensure national security but also erode security from within by fostering the extensive exclusion of citizens, weakening social capital, diminishing the protection of citizenship rights, and reproducing

cycles of violence. Breaking this vicious cycle therefore requires a fundamental reconsideration of the criminal law approach to crimes against national security. Drawing on Southern criminology, such a reorientation would entail moving beyond an enemy-oriented logic toward a model grounded in cognitive justice, social contextualization, and respect for human dignity.

Keywords: Colonialism, Southern criminology, Enemy criminal law, Crimes against security, Cognitive justice

کاربست جرم‌شناسی جنوب در نقد رویکرد دشمن محور حقوق کیفری ایران در قبال بزه‌های علیه امنیت

دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشکده حقوق و علوم

سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

احسان آزادی

دانشیار حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی

دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

بهزاد رضوی فرد *

چکیده

دانش جرم‌شناسی به شکل عمده بر تجربه‌ی «جوامع شمال» و کشورهای پیشرفته استوار است و در تبیین سازوکارهای بزه‌کاری در «جوامع جنوب» با محدودیت‌هایی مواجه می‌شود. جرم‌شناسی جنوب، که در سال ۲۰۱۶ متولد شده است، رویکردی انتقادی در مطالعات بزه داشته که با تمرکز بر تجربه، دانش و واقعیت کشورهای جنوب، سلطه نظریه‌های جرم‌شناختی برآمده از جهان شمال را نقد می‌کند. پژوهش حاضر به تبارشناسی جرایم علیه امنیت در ایران از منظر جرم‌شناسی جنوب می‌پردازد و با بهره‌گیری از چارچوب نظری جرم‌شناسی جنوب، نشان می‌دهد که چگونه بزه‌های علیه امنیت در ایران ریشه در مناسبات استعماری و شبه استعماری عصر مدرن دارد. این مناسبات حتی در دوران جمهوری اسلامی، به اشکالی پیچیده، برای مثال در قالب استعمار نو و استعمار معرفتی تداوم یافته است و منجر به تشدید رویکرد دشمن محور در قبال مرتکبان بزه‌های علیه امنیت شده است. این پژوهش می‌کوشد تلقی دشمن از مرتکبان جرایم علیه امنیت را نقد و بازتعریف نماید، چرا که این رویکرد بیانگر ضعف در تاب‌آوری امنیتی نظام تقنینی جمهوری اسلامی است و نه تنها موجب تأمین امنیت ملی نشده، بلکه از درون نیز موجب گسترش نارضایتی و ضعف در آن شده است. در نتیجه برای حفظ امنیت ملی بایستی چشم‌اندازی جدید بر مبنای نظریه جرم‌شناسی جنوب ارائه گردد و به جای اتخاذ رویکرد دشمن محور و ارجحیت حق حاکمیت به حق شهروندی، شرایط اجرای حقوق کیفری مستقل، زمینه‌مند و عدالت محور در قبال بزه‌های علیه امنیت فراهم شود.

کلیدواژه‌ها: استعمار، جرم‌شناسی جنوب، حقوق کیفری دشمن محور، بزه‌های علیه امنیت؛ عدالت شناختی.

مقدمه

دولت‌های امپراتوری اروپا در سده نوزدهم و در اوج قدرت خود، بر نه/دهم از سرزمین‌های جهان سلطه داشتند و مرزهای استعماری را بدون توجه به ارزش‌های محلی، قبیله‌ای و سایر تقسیم‌بندی‌ها تحمیل می‌کردند. با این حال از دیدگاه جنوبی، این واقعیت که سرمایه‌داری اروپا جهان جنوب را به سوی خشونت سوق داده، اغلب نادیده انگاشته شده است (بکرت، ۲۰۱۴: ۵-۸). در نیمه دوم سده بیستم، جهان جنوب موجی از استعمارزدایی را تجربه کرد، اما بسیاری از این جوامع به دست و پنجه نرم کردن با میراث استعمار و دخالت غرب ادامه دادند و مهم‌ترین درگیری‌های خشونت بار پایداری در جهان امروز متعلق به این برهه تاریخی است (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۶: ۵).

مسئله امنیت ملی در جوامع جنوب جهانی، از جمله ایران، همواره در بستی شکل گرفته است که با میراث استعمار، نابرابری ساختاری و مداخله‌های فراملی درهم تنیده است. شالوده‌بسیاری از حکومت‌های موجود در جهان سوم [جنوب]، استعمار غربی است و چالش‌های امنیت ملی در این کشورها بیش از هر چیز ریشه در ضعف ساختاری دولت‌ها دارد که خود پیامد فرآیند استعمارزدایی است، فرآیندی که دولت‌هایی با ساختار غربی بنا نهاد، اما ملت‌سازی متناسب با آن را محقق نداشت (آز و این‌مون، ۱۴۰۲: ۲۹-۳۸). می‌توان گفت که سیاست جنایی ایران در قبال بزه‌های علیه امنیت، بدون توجه به زمینه تاریخی پیچیده، الگویی نظری و حقوقی شبیه جهان شمال در پیش گرفته است؛ الگویی که بر مبنای دوگانه دوست/دشمن و اتخاذ رویکردی سخت‌گیرانه نسبت به بزه‌کاران امنیتی استوار است. این رویکرد، که در جرم‌شناسی از آن با عنوان «حقوق کیفری دشمن محور» یاد می‌شود، در عمل به حذف تدریجی مرز میان بزه‌کار و دشمن انجامیده است و تضمین امنیت در برابر بزه‌کاری که به مثابه «دشمن بیگانه» است، به دغدغه اصلی سیاست جنایی بدل شده است. در این شرایط، سیاست جنایی امنیت‌گرا، با فرض دشمن‌انگاری بزه‌کاران، به تشکیل حقوق کیفری دشمن محور گرایش پیدا کرده است (قناد و اکبری، ۱۳۹۶: ۱۲؛ محمدکوره‌پز و نادری، ۱۴۰۱: ۲۵۶-۲۵۷) و پیامدهایی چون افزایش طرد اجتماعی، کاهش تاب‌آوری امنیتی و بازتولید چرخه خشونت را به همراه داشته است.

در این گفتمان، قانون‌گذار در حقوق کیفری با انتخاب کلمه‌های معنادار حقوق جنگ، مانند «مبارزه» و «دشمن» و ایجاد فضای امنیتی - نظامی، به جای درک موقعیت و شرایط اجتماعی بزه‌کار، نسبت به او رویکرد سلبی و حذفی در پیش می‌گیرد (ابراهیمی، ۱۳۹۶: ۱۳۴). چنین فهمی از بزه به ویژه اگر بزه علیه حکومت باشد، زمینه‌ساز واکنشی نسبت به بزه‌کار می‌شود که گویی در مقابل جنگجویی بیگانه قرار داریم. در نتیجه، از بزه‌کار شهروندزدایی شده و به دشمن نظام سیاسی - اجتماعی تبدیل می‌شود (غلامی، ۱۳۸۹: ۴۴۱). پژوهش‌ها حاکی از آن است که چنین رویکرد سخت‌گیرانه‌ای در ایران نسبت به بزه‌کار، مانع اصلاح، پذیرش دوباره و نیز ادغام‌پذیری آنان می‌شود (غلامی، ۱۳۸۹: ۴۴۲؛ مشکاتی و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۱۲).

بررسی تجربه تاریخی ایران به عنوان کشوری در وضعیت پیرامونی و مواجهه دامن‌دار با استعمارهای کلاسیک، نو و معرفتی، نشان می‌دهد که فهم بزه‌های امنیتی در این سرزمین، بدون واکاوی زمینه‌های تاریخی و ساختاری امکان‌پذیر نیست. با این همه، جرم‌شناسی جریان اصلی که به شکل عمده بر پایه تجربه‌های زیسته جوامع غربی بنا شده، از تبیین این بسترها و نیز روابط قدرت نهفته در سلسله مراتب تولید دانش جرم‌شناسی ناتوان است (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۶: ۴۶)، زیرا جرم‌شناسی جریان اصلی، مفاهیم امنیت، تهدید و بزه را به صورت جهان‌شمول و فارغ از زمینه‌های استعمارگرانه صورت‌بندی می‌کند. در چنین شرایطی، «جرم‌شناسی جنوب» به عنوان رویکردی نوظهور و انتقادی، امکان بازاندیشی در این مفاهیم را فراهم می‌سازد. این رویکرد با نقد امپریالیسم معرفتی و برجسته کردن نقش مناسبات قدرت در تولید دانش جرم‌شناختی، بر ضرورت بومی سازی مفاهیم امنیتی و بازخوانی تاریخی بزه‌های علیه امنیت تأکید می‌کند.

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از چارچوب مفهومی جرم‌شناسی جنوب، استدلال می‌کند که رویکرد امنیت‌مدار و دشمن محور در حقوق کیفری ایران، تنها محصول تصمیمات داخلی نیست، بلکه نتیجه مناسبات تاریخی استعمار و بازتولید آن‌ها در دوره‌های مختلف است. بر این اساس، پژوهش در پی پاسخ به این پرسش است که جرم‌شناسی جنوب چگونه

می‌تواند زمینه بازتعریف رویکرد حقوق کیفری ایران در قبال بزه‌های علیه امنیت را فراهم کند؟

اهمیت این پژوهش در آن است که با عبور از تحلیل‌های تنها حقوقی یا سیاسی، به ریشه‌های معرفتی و تاریخی مسأله می‌پردازد و تلاش می‌کند، چشم‌اندازی نوین برای مواجهه با بزه‌های امنیتی ارائه دهد؛ چشم‌اندازی که در آن، رویکرد دشمن محور در قبال مرتکبان بزه‌های امنیتی با یک رویکرد بومی، زمینه‌مند و کرامت‌مدار جایگزین شود و به جای تقدم حق حاکمیت بر حق شهروندی، امنیت ملی واقعی در پیوند با عدالت اجتماعی و ادغام شهروندان در نظم سیاسی بازتعریف گردد.

۱- اهمیت بزه‌های علیه امنیت ملی

حاکمیت ملی همواره مهم‌ترین ارزش برای ملت‌ها بوده و با وجود تلاش‌هایی که در دوران معاصر برای ایجاد نوعی فدرالیسم فراملی انجام شده، هنوز مفهوم حاکمیت ملی مورد تأکید فراوان ملت‌ها و دولت‌هاست. با توجه به تلاش حاکمان برای حفظ قدرت و حاکمیت خود و خطراتی که بزه‌های علیه امنیت می‌تواند برای حاکمیت و استقلال آن‌ها ایجاد کند؛ از دیرباز، مقرره‌های سختی در این زمینه وجود داشته است. برخی حتی این مقرره‌ها را از لحاظ زمانی، مقدم بر مقرره‌های راجع به سایر بزه‌ها و قواعد حقوق جزای عمومی می‌دانند. علاوه بر این قدمت تاریخی، سخت‌ترین و شدیدترین برخوردها با مرتکبان بزه‌های علیه امنیت و حتی بستگان و فرزندان آن‌ها صورت گرفته است (میرمحمدصادقی و رحمتی، ۱۳۹۳: ۲۱-۲۲). برای فهم جایگاه امنیت، توجه به نسبت دو مفهوم کلیدی «امنیت» و «تأمین» مهم است: تأمین به وضعیتی عینی و فراتر از امنیت صرف اشاره دارد که در آن، حقوق بنیادین اشخاص در برابر هرگونه تهدیدی، حتی تهدیدات ناشی از خود سازوکارهای تأمین‌کننده امنیت (مانند دولت)، تضمین می‌شود و حق بر تأمین به حقی فراتر از «حق بر امنیت» اشاره دارد. به بیانی دیگر، اگر حق بر امنیت ناظر به برقراری نظم توسط دولت باشد، حق بر تأمین تضمین‌کننده آزادی و کرامت شهروندان در برابر دست‌اندازی‌های دولت است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۷: ۱۶۸).

واژه امنیت در قلمرو بزه‌های علیه امنیت، ناظر بر امنیت اجتماعی و ملی است؛ چرا که در حقوق کیفری، امنیت فردی موضوع بزه‌های علیه اشخاص و امنیت بین‌المللی موضوع جنایات بین‌المللی است (یزدیان جعفری، ۱۳۹۴: ۶۰). این دسته از بزه‌ها می‌توانند امنیت حاکمیت، منافع عمومی و انسجام اجتماعی را به خطر اندازند و همواره با نگاه ویژه سیاست‌گذاران حقوقی، قضایی و امنیتی روبه‌رو بوده‌اند. قانون‌گذار در قانون مجازات اسلامی تعریفی از بزه‌های علیه امنیت ارائه نکرده و تنها به بیان مصداق‌های آن پرداخته‌است. همین امر سبب شده‌است که در ارائه تعریف بزه‌های علیه امنیت اتفاق نظر وجود نداشته باشد. در مفهوم خاص بزه‌های امنیتی، بزه‌هایی هستند که به طور خاص ارزش‌هایی که شاخصه‌ی امنیت به شمار می‌روند را نشانه می‌گیرند و در پی تزلزل و نابودی آن‌ها هستند (کوشکی و عزیزاده‌سرشت، ۱۳۹۳: ۱۰۸). مطابق یک تعریف عینی و بر پایه ضرر حاصل از بزه، بزه علیه امنیت، بزه‌ای است که به شکل مستقیم علیه موجودیت حکومت واقع می‌شود. با این حال حکومت‌ها نمی‌توانند به یک تعریف کاملاً عینی بسنده کنند و گفته می‌شود حفظ حکومت مستلزم توسعه این تعریف با توسل به یک مفهوم ذهنی است. مطابق این گسترش مفهومی، نه تنها بزه‌ای که ضررش به شکل مستقیم متوجه حکومت باشد بزه علیه امنیت محسوب شده، بلکه هر بزه‌ای که با انگیزه آسیب رساندن به موجودیت حکومت واقع شود نیز، هرچند زیان دیده مستقیم آن حکومت نباشد، بزه علیه امنیت محسوب می‌شود.

۲- رویکرد حقوق کیفری جمهوری اسلامی در قبال بزه‌های علیه امنیت

در نظام کیفری جمهوری اسلامی ایران، تمرکز بر امنیت ملی است و بسیاری از روندهای کیفری به شکل مستقیم از مفهوم امنیت ملی نشأت گرفته و یا تحت تأثیر آن قرار دارند. دگرگونی‌های شتابان در روندهای بزه‌انگاری، مانند گونه‌های نوپدید بزه‌های علیه امنیت ملی گویای این امر مهم است که پاسداشت امنیت، نسبتی بنیادین با شیوه مفهوم‌پردازی بزه‌های امنیتی دارد (احسانی، ۱۴۰۰: ۵۵). قانون‌گذار به دلیل اولویت بقای نظام سیاسی و بازدارندگی جمعی، با قرار دادن امنیت در رأس، رویکردی دشمن محور در قبال بزه‌کاران امنیتی اتخاذ کرده است و در مواجهه با بزه‌های امنیتی، از میان حقوق حاکمیت و حقوق

شهروندی، حقوق حاکمیت را ترجیح داده است (میرمحمدصادقی و رحمتی، ۱۳۹۴: ۱۱). در واقع قانون‌گذار با فرض دشمن دانستن بزه‌کاران، به تشکیل نوعی حقوق کیفری دشمن پندار همت گمارده است و به بزه‌کار به شکل عمده با انگ دشمن حاکمیت نگریسته می‌شود (قناد و اکبری، ۱۳۹۶: ۳۹). در این رویکرد بزه‌مداری جای خود را به بزه‌کار مداری یا حتی دشمن پنداری داده است؛ از این رو اصول کلی بزه‌انگاری، مسئولیت کیفری و اعمال کیفرها به شکلی متفاوت تفسیر می‌شوند و زمینه برخوردهای سخت و سلب برخی حقوق شهروندی از بزه‌کاران فراهم می‌شود.

می‌توان گفت، هدف سیاست کیفری در بزه‌های علیه امنیت، فقط کیفر بزه‌کار است و قانون‌گذار سازوکار خاصی برای بهره‌مندی از نهادهای ترمیمی و بازپروری در نظر نگرفته است. چنین وضعیتی، منجر به اتخاذ کیفرهای سنگینی شده است که بیش از اصلاح، بر ناتوان‌سازی و بازدارندگی متمرکزند. در واقع دولت برای تضمین حقوق حاکمیت، گاه از اصول پذیرفته شده حقوق کیفری بر می‌گردد. بزه‌انگاری اندیشه بزه‌کارانه و اعمال مقدماتی، توسعه دامنه شمول بزه‌ها، محروم کردن مرتکبان از تدابیر ارفاقی و حقوق دفاعی، عدول از اصل سرزمینی حقوق کیفری و اتخاذ رویکرد سخت‌گیرانه در واکنش دهی، از مهم‌ترین مصادیق عدول از اصول کلی و تثبیت شده حقوق کیفری در حوزه بزه‌های علیه امنیت محسوب می‌شوند (میرمحمدصادقی و رحمتی، ۱۳۹۴: ۵). به دیگر سخن، از آن‌جا که حاکمیت گمان می‌برد اعمال تدابیر فرصت بخش و رهایی‌ساز نسبت به مرتکبان بزه‌های علیه امنیت، خطر تهدید مجدد امنیت و نظم عمومی را افزایش می‌دهد، همواره تلاش شده است تا از به کارگیری این تدابیر امتناع شود، در نتیجه سیاست‌گذار کیفری با اتکا به شیوه ناتوان‌سازی، در پی آن است که برقراری نظم و امنیت عمومی و تضمین اقتدار حاکمیت را بیش از پیش میسر سازد (میرمحمدصادقی و رحمتی، ۱۳۹۴: ۱۱).

حقوق کیفری جمهوری اسلامی، در مواجهه با بزه‌های علیه امنیت در مسیر گذار است. در واقع ایران به عنوان کشوری با تجربه‌ی زیسته‌ی استعمار غیرمستقیم و فشارهای ساختاری سیاسی-امنیتی، نمونه‌ای بارز از کشمکش میان سیاست‌گذاری جنایی بومی و

الگوهای وارداتی غربی در سطح تقنینی است که با وجود بهره‌گیری از مفاهیم اسلامی در این عرصه، هنوز دچار نوعی دوگانگی معرفتی است و هرچند قانون‌گذار از زبان فقهی برای مشروعیت بخشی به بزه‌انگاری استفاده می‌کند و با شرعی سازی برخی رفتارهای تهدیدکننده امنیت و استفاده از عناوینی شرعی مانند بغی و افساد فی الأرض، در تلاش جهت معرفی الگویی سنتی و بومی است، با این حال می‌توان ادعا نمود که سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران در قبال بزه‌های علیه امنیت، مشابه الگوهای کنترل اجتماعی دولت‌های شمال و به صورت اخص، «رویکرد دشمن محور» تنظیم گردیده است که در ادامه این موضوع تبیین خواهد شد.

۳- شکل‌گیری رویکرد دشمن محور در تقابل با بزه‌های علیه امنیت

می‌توان گفت بزه‌های علیه امنیت، پدیدآورنده و منشأ رویکرد دشمن محور در حقوق کیفری معاصر هستند. چرخش جهانی به سوی نئولیبرالیسم، حمایت‌های اجتماعی دولت رفاه را در کشورها کاهش داده است. هم‌چنین از دهه هشتاد میلادی، تنش میان کشورها، به ویژه تقابل مرکز و پیرامون در جهان پسااستعماری رو به فزونی نهاده است. این عوامل موجب نوعی شکاف اجتماعی- اقتصادی درون و میان جوامع شده است، زیرا کاهش خدمات اجتماعی دولت‌ها و فرآیند بازتوزیع نابرابر منابع با مقاومت اجتماعی مواجه شده است (هاروی، ۱۳۹۷: ۱۶۵؛ کاتسکو، ۱۴۰۰: ۳۹). حق‌زدایی از شهروندان و نابرابری اجتماعی در مرکز و پیرامون جهان سبب ایجاد این مقاومت اجتماعی شده و رشد تدریجی کیفرگرایی در پاسخ به پدیده بزه کارانه نیز واکنشی به همین مقاومت است (هاروی، ۱۳۹۶: ۵۶؛ ۱۳۹۹: ۱۹۹). این رشد کیفرگرایی برای سرکوب مقاومت، پس از یازده سپتامبر با شتاب بیشتری به سوی اعمال تدابیر امنیتی و ابزارهای نظامی به منظور کنترل بزهکاری سوق یافت و کلید واژگانی چون سخت‌گیری کیفری، جنگ با بزه، سیاست مدارای صفر، سه ضربه و سپس اخراج و ابزارگرایی جنایی به شکل شگفت‌آوری در علوم جنایی برجسته شدند. این کلید واژگان بیانگر مقوله‌های حقوقی صرف نیستند، بلکه بازتاب یک شعار سیاسی‌اند که بر مقابله با بزه‌هایی متمرکز است که افکار عمومی را تحت تاثیر قرار می‌دهند

و با لفاظی‌های احساسی، بر عدم تحمل مطلق^۱ نسبت به بزه‌کاران و دلسوزی برای بزه‌دیدگان تأکید دارند. به این ترتیب، این کلید واژگان هم‌چون استعاره‌ای در توجیه و رواج اقدام‌های سرکوب‌گرانه خشن عمل می‌کنند (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۶: ۸). این الگو به تدریج توسط بسیاری از کشورها پذیرفته شد و به‌نظر می‌رسد که از جنگ علیه بزه به جنگ علیه حقوق بشر تغییر مسیر داده است. این مقوله در پوشش دفاع از جامعه، تا آن‌جا گسترش یافته است که دفاع پیش‌دستانه^۲ یا حتی پیشگیرانه^۳ را نیز در بر می‌گیرد. این الگو، گسستی دوگانه با حقوق جزا و حقوق بشر ایجاد می‌کند و با وام‌گیری عناصری از حقوق جنگ، تمایل به نظامی کردن حقوق کیفری ملی و تبدیل آن به حقوق کیفری دشمن محور دارد. این روند موجب نادیده گرفتن تضمین‌های حقوق بین‌الملل می‌شود. بدین ترتیب، با وجود ممنوعیت‌های مندرج در حقوق بشردوستانه بین‌المللی و حقوق بشر، به «ملی سازی مجدد رفتارهای غیرانسانی»^۴ منجر می‌گردد (دلماس مارتی، ۲۰۰۷: ۲۷).

ساخت دوگانه دشمن/شهروند؛ یکی از ابزارهای قدیمی دولت‌ها برای توجیه بدرفتاری‌های خود با بزه‌کاران است که بر پایه استراتژی «نامیدن» غیریت‌سازی و دیگری انگاری نسبت به بزه‌کاران را ممکن می‌سازد (محمدکوره‌پز و نادری، ۱۴۰۱: ۲۵۵) با این حال، به صورت آکادمیک، اصطلاح «حقوق کیفری دشمن محور»^۵ را نخستین بار یاکوبس^۶ مطرح کرد. او این مفهوم را در کنگره جرم‌شناسان آلمان ارائه نمود که در سال ۱۹۸۵ م. در شهر فرانکفورت برگزار شد. از نظر او، وجود چنین رویکردی، نشانه قدرت

^۱Zero tolerance

^۲ دفاع پیش‌دستانه (Preemptive Defence) به استفاده از زور در پاسخ به تهدید قریب الوقوع حمله اشاره دارد. اقدامی تاکتیکی است که برای خنثی سازی دشمنی انجام می‌شود که فعالانه در حال آماده سازی یا در شرف شروع حمله است.

^۳ دفاع پیشگیرانه (Preventive Defence) شامل استفاده از زور علیه تهدیدی بالقوه یا بلندمدت می‌شود که هنوز فعلیت نیافته است و هیچ تهدید فوری‌ای وجود ندارد.

^۴renationalizing inhuman treatment

^۵Feindstrafrecht

^۶Günther Jakobs

دولت آزاد نیست، بلکه نشان دهنده فقدان آزادی است. وی ابتدا فقط در شرایط بسیار استثنایی و به عنوان «حقوق کیفری اضطراری» امکان مشروعیت بخشیدن به حقوق کیفری دشمن را پذیرفت اما در سال ۱۹۹۹ م، در کنفرانس هزاره در برلین، یاکوبس دیگر از این ایده انتقاد نکرد، بلکه آن را پذیرفت و به دنبال ارائه مبنایی برای مشروعیت بخشیدن و اجرای آن در نظام کیفری بود. او از نوعی حقوق کیفری استثنایی دفاع می‌کرد که در آن هر کس هم‌چون دشمن رفتار کند باید با او به عنوان «دشمن» یا «ناشخص»^۱ رفتار شود. در نتیجه نوعی «حقوق کیفری دوگانه» را صورت‌بندی کرد که عبارت بود از «حقوق کیفری شهروند» برای اشخاصی که خود را مقید به قوانین جامعه می‌دانند و «حقوق کیفری دشمن» برای اشخاصی که با رفتار خود نشان می‌دهند دشمن نظم اجتماعی هستند. این نظریه بلافاصله طنین انداز نشد و تا حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ مسکوت ماند (دبریتو، ۲۰۲۳: ۲۷۶). پس از ۱۱ سپتامبر، صورت‌بندی یاکوبسی از «حقوق کیفری دشمن محور» نوعی پیش‌گویی از آب در آمد. او بعدها هزاره جدید را طلوع عصری شوم برای الگوی عدالت کیفری وابسته به اصول دولت قانون مدار^۲ تعبیر نمود که فقط حافظ حقوق فردی است. خود یاکوبس نیز این وضعیت را امری طبیعی می‌انگارد؛ آن‌جا که اذعان می‌دارد، در عصر افزایش آگاهی از ریسک، جهانی شدن اقتصاد و افول هویت ملی، ارزش‌های خانوادگی و حکومت‌های دینی^۳ برای خنثی‌سازی کنش‌گرانی که خود را در جایگاه دشمن نشانده‌اند، اقدام‌های ویژه‌ای ضرورت دارد. او با مفروض انگاشتن نوعی امر سیاسی اشمیتسی، «دشمن» را بازیگری تعریف می‌کند که رفتارشان نشان‌دهنده انحراف مدام او از مسیر قانون است و دیگر نمی‌تواند حداقل تضمینی ارائه دهد که شهروند قانون مدار تلقی شود (دوبر، ۲۰۱۴: ۳۵۵).

۳-۱- اهداف و نتایج رویکرد دشمن محور

^۱unperson

^۲Rechtsstaat

^۳state-sponsored religion

هدف از ابداع اصطلاح «حقوق کیفری دشمن محور» توجیه دوگانگی موجود در نظام‌های کیفری است و دولت‌ها با تمسک به این رویکرد، تبعیض و تفاوت میان شهروندان را توجیه می‌کنند. وجه تمایز حقوق کیفری «دشمن محور» از «شهروند محور»^۱ این است که هدف دومی کیفر رفتار بزه کارانه ارتكابی است و نقض هنجار به شخص گوشزد می‌شود و او هم‌چنان عضو دارای حقوق جامعه باقی می‌ماند. با این حال، حقوق کیفری دشمن محور به جای بزه گذشته بر خطر آینده تمرکز دارد. در این چارچوب، مرتکب عنصر خطرناک تلقی، از دایره شهروندی خارج شده و با او هم‌چون دشمن برخورد می‌شود. در چنین بستری، با مرتکب بالقوه، بسیار زودتر از آن‌چه باید، برخورد می‌شود، زیرا چنین استدلال می‌شود که این نوع حقوق کیفری برای محافظت از ارزش‌های حقوقی هم‌چون جان و مال بهینه‌سازی شده است (گیارو، ۲۰۱۶: ۶۷).

در حقوق جزای دشمن محور، مسأله جنگ و طرد مطرح است و هدف از اقدام، ایجاد رابطه حقوقی جدید، یعنی کیفر بزه کار نیست، بلکه حذف دشمن برای ممانعت از اعمال آینده اوست. این در واقع مصداق «وضعیت استثنایی» است (آگامبن، ۱۳۹۳: ۷۸؛ کراسمان، ۲۰۱۸: ۳). این منطق می‌تواند به ایجاد «وضعیت استثنایی دائمی» بینجامد، وضعیتی که به دولت‌ها اجازه می‌دهد به جای پاسخ به بزه، به خطر و احتمال واکنش نشان دهند و بزه کار را به نوعی حیات برهنه و فاقد هرگونه حق بدل سازد (آگامبن، ۱۴۰۲: ۱۵). قوه قضاییه به ابزار امنیتی مبدل شده و دادگاه‌ها تابع تصمیم‌های سیاسی می‌شوند. در چنین وضعیتی، فرآیند دادرسی ماهیت قانونی خود را از دست می‌دهد و اختیارات پلیس، نیروهای امنیتی و ارتش افزایش می‌یابد. این موضوع، اساس تفکیک قوا و استقلال دادگاه‌ها را تضعیف می‌کند. در خصوص بزه کار نیز، از آن‌جا که دشمن دیگر موضوعی حقوقی محسوب نمی‌شود، دولت مجاز به قتل او شده یا متهم در دادگاه‌ها (احتمالاً نظامی) بدون احترام به وضعیت تحت حمایت قوانین داخلی یا بین‌المللی، پیگرد می‌شود و آزادی‌های مدنی او محدود می‌گردد (هانووا، ۲۰۲۲: ۵).

^۱Bürgerstrafrecht

۳-۲- ویژگی‌های رویکرد دشمن محور

امروزه تأثیرپذیری از منطق حقوق جنگ، نه فقط به بزه‌های تروریستی محدود نمانده، بلکه ابعادی جهانی یافته است؛ تا آن‌جا که در قوانین بسیاری از کشورها می‌توان این انحراف از اصول حقوقی و غلبه رویکرد امنیت محور را مشاهده کرد (مهدوی پور و شهرانی کرانی، ۱۳۹۶: ۸۳). با وجود فراگیر شدن رویکرد دشمن محور، نویسندگان این حوزه به صورت منسجم ویژگی‌های این رویکرد را تبیین نکرده‌اند. از این‌رو با بررسی نوشتگان پراکنده این حوزه می‌توان شش ویژگی را به عنوان شاخص دشمن محور بودن حقوق کیفری برشمرد. ویژگی نخست، پیش‌دستانه بودن تعقیب و کیفر مرتکب است؛ بدین معنا که رفتارهای بزه‌کارانه ناتمامی که تنها در مرحله قصد و نیت مانند توطئه و تحریک قرار دارند، در مرحله‌ای بسیار پیش‌تر از شروع به بزه، بزه‌انگاری شده و دولت می‌تواند پیش از ارتکاب بزه یا حتی پیش از تحقق نتیجه زیان‌بار، شخص را بازداشت یا کیفر کند. به بیان دیگر، تمرکز نظام کیفری بر خطر احتمالی است، نه بر وقوع بزه (دوبر، ۲۰۱۴: ۳۵۵؛ گیارو، ۲۰۱۶: ۶۷؛ هانوا، ۲۰۲۲: ۵). ویژگی دوم، بزه‌انگاری رفتار مقدماتی است؛ به گونه‌ای که در این چارچوب، کیفرهای بزه‌های مقدماتی^۱ به طور قطع با کیفرهای در نظر گرفته شده برای اقدام به ارتکاب بزه اصلی تفاوتی ندارند. برای مثال قانون اتریش، شرکت در سازمان تروریستی و نیز حمایت مالی از آن را با یک تا ده سال حبس کیفر می‌کند. حتی در صورتی که این سازمان هنوز حمله‌ای انجام نداده باشد و فقط قصد انجام کاری برای چند سال آینده داشته باشد (دوبر، ۲۰۱۴: ۳۵۶). ویژگی سوم، شدت و عدم تناسب کیفرها است. در این نظام، کیفرها با هدف ایجاد بازدارندگی، سنگین‌تر و شدیدتر از حالت عادی تعیین می‌شوند؛ چرا که هدف خنثی‌سازی دشمن است، نه بازپروری او. نمونه بارز حقوق کیفری دشمن، «قانون ممنوعیت»^۲ در اتریش است که کیفرهای شدید و

^۱Anticipatory offenses

^۲Verbotsgesetz

نامتناسبی مقرر کرده است؛ به عنوان نمونه، کیفر تأسیس سازمان نازی با کیفر قتل عمد هم‌تراز بوده و ممکن است به حبس ابد منجر شود (دوبر، ۲۰۱۴: ۳۶۹؛ گیارو، ۲۰۱۶: ۷۴؛ هانوا، ۲۰۲۲: ۹). ویژگی چهارم، بزه‌انگاری به موجب قانون‌های خاص است و تغییر در گفتمان کیفری به این شکل انجام می‌شود که قوانین ویژه‌ای با هدف آشکار مبارزه با دسته‌های معینی از بزه‌کاران تصویب می‌شود (دوبر، ۲۰۱۴: ۳۶۹). ویژگی پنجم، مجاز بودن تحدید حقوق دفاعی مرتکب است و انحراف از تضمین‌های دقیق و سخت‌گیرانه آیین دادرسی کیفری به شکل معمول مجاز شمرده می‌شود. بنابراین، حقوق بنیادینی چون دسترسی به وکیل، اطلاع از دلایل بازداشت، دادرسی علنی یا حتی اصل برائت ممکن است محدود یا سلب شوند (دوبر، ۲۰۱۴: ۳۶۸؛ گیارو، ۲۰۱۶: ۷۳؛ هانوا، ۲۰۲۲: ۷). ویژگی ششم، مجاز بودن بازداشت طولانی مدت است و این ویژگی علیه بزه‌کاران خطرناکی است که در منطق حقوق کیفری، دشمن تلقی شده و دوران محکومیت خود را به پایان رسانده‌اند (دوبر، ۲۰۱۴: ۳۷۱).

۴- تجلی رویکرد دشمن محور در حقوق کیفری ج.ا.ایران در قبال بزه‌های علیه امنیت

در حقوق کیفری اسلامی، بهره‌گیری از ادبیات بزه‌ستیزانه و به کار بستن زبان جنگ نسبت به برخی بزه‌ها، خالی از سابقه نیست. مفهوم محاربه در قلمروی سنتی آن در فقه اسلامی و گستره مصداق‌های آن در قوانین جزایی مصوب بعد از انقلاب، تجلی چنین فهمی از بزه و بزه‌کاران به شمار می‌رود. بی‌تردید، اطلاق عنوان جنگجو و محارب بر بزه‌کار، با هدف اتخاذ سیاست‌های سخت‌گیرانه کیفری از طریق حذف و یا طرد آن‌ها می‌باشد (غلامی، ۱۳۸۹: ۴۴۱). صرف نظر از این مفهوم ریشه‌دار و سنتی، ویژگی‌های رویکرد دشمن محور که در قسمت پیشین بیان شد، می‌توان به عنوان شاخصی برای ارزیابی دشمن محور و یا شهروند محور بودن حقوق کیفری به کار رود و با تمرکز بر قوانین جزایی جمهوری اسلامی ایران در قبال بزه‌های علیه امنیت در ابعاد شکلی و ماهوی، می‌توان جلوه‌هایی بارز از ظهور رویکرد دشمن محور را مشاهده نمود که در ادامه واکاوی می‌شود.

۴-۱- تجلی رویکرد دشمن محور در قبال بزه‌های علیه امنیت در حقوق

ماهوی

حقوق کیفری جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با بزه‌های علیه امنیت، در بُعد ماهوی، بازتابی از اولویت بخشی حداکثری به امنیت ملی و حفظ نظام است. در این راستا، قانون‌گذار از سیاست جنایی تقنینی به مثابه ابزاری برای تأمین امنیت بهره برده و بر آن بوده است تا از رهگذر «بزه‌انگاری» و «کیفرانگاری»، اشخاصی را که قصد برهم زدن امنیت دارند، از ارتکاب بزه باز دارد (توجهی و دهقانی، ۱۳۹۲: ۱۱). اگرچه مداخله کیفری بیشترین تعرض را به حقوق و آزادی‌های شهروندان در پی دارد و باید به مثابه واپسین چاره و تنها در موارد ناگزیر به کار گرفته شود (غلامی، ۱۳۹۱: ۴۵)، با این حال قانون‌گذار ایرانی در دوگانه آزادی و امنیت، جانب امنیت را گرفته و با اتخاذ رویکردی دشمن محور، سعی در حفظ و تداوم ارزش‌های مدنظر خویش دارد.

در حوزه بزه‌انگاری، قانون‌گذار به طور حداکثری و پیش دستانه، تا مرحله اندیشه بزه‌کارانه، مانند تبانی برای ارتکاب بزه‌های علیه امنیت کشور موضوع ماده ۶۱۰ قانون تعزیرات ۱۳۷۵، و رفتارهای مقدماتی پیش می‌رود (کوشکی و علیزاده‌سرشت، ۱۳۹۳: ۱۰۸). از این رو، تشکیل یا اداره دسته یا جمعیتی که قصد برهم زدن امنیت دارد، طبق مواد ۴۹۸ و ۴۹۹ قانون تعزیرات ۱۳۷۵، هرچند ممکن است ارتباط چندانی با مرحله اجرایی بزه نداشته باشد، می‌تواند قصد برهم زدن امنیت تلقی شده و از این طریق امکان دخالت زود هنگام مأموران پلیس را برای جلوگیری از ارتکاب بزه‌های امنیتی فراهم کند (میرمحمدصادقی و رحمتی، ۱۳۹۴: ۷-۸). از سوی دیگر، بزه‌های علیه امنیت در نظام کیفری ایران در قانونی واحد متمرکز نشده‌اند، بلکه در شبکه‌ای درهم تنیده از قوانین عام و خاص پراکنده شده‌اند و گستردگی و تنوع منابع قانونی و عناوین بزه‌کارانه مرتبط با بزه‌های علیه امنیت به یکی از ویژگی‌های بارز حقوق کیفری ایران تبدیل شده است. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲، قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم مصوب ۱۳۹۴، قانون تشدید مجازات جاسوسی و همکاری با رژیم صهیونیستی و کشورهای متخاصم علیه امنیت و منافع ملی مصوب ۱۴۰۴ و قانون

تشدید مجازات محترکان و گران فروشان مصوب ۱۳۶۷ نمونه‌هایی از اختصاص قوانین متعدد برای بزه‌های علیه امنیت هستند. هم‌چنین، علاوه بر تنوع و تعدد عناوین بزه‌کارانه، عناوین محاربه و افساد فی‌الارض، هم‌چون چتری تفسیری بر بسیاری از بزه‌ها حتی در قوانین خاص، سایه افکنده است.

از منظر کیفرانگاری، در ساختار فعلی کیفرها بین مجازات بزه‌های امنیتی و سایر بزه‌ها در شدت کیفر تفاوت چشم‌گیری وجود دارد. قانون‌گذار جمهوری اسلامی در مواجهه با بزه‌های امنیتی، اغلب سراغ سخت‌ترین کیفرها رفته و کیفر سالب حیات به طور گسترده توسط این نهاد استفاده شده است. دلیل این مدعا آن است که در این بزه‌ها بیشتر از سایر بزه‌ها از کیفر اعدام استفاده گردیده است (میرمحمدصادقی و رحمتی، ۱۳۹۴: ۲۴). هم‌چنین، به دلیل این که عرصه کیفرگذاری برای بزه‌های علیه امنیت بر سنگین کردن عذاب مبتنی است، سازوکار خاصی برای بازپروری یا آموزش بزه‌کاران پیش‌بینی نشده و بر ناتوان‌سازی مرتکبان تأکید می‌شود (میرمحمدصادقی و رحمتی، ۱۳۹۴: ۲۰) به عنوان مثال اجرای تدابیر ارفاقی در بزه‌های حدی علیه امنیت منتفی است. در مورد بزه‌های علیه امنیت تعزیری نیز، مطابق مواد ۴۷ و ۷۱ قانون مجازات اسلامی، قانون‌گذار اعمال سازوکارهای فردی کردن کیفر، از قبیل تعویق و تعلیق و کیفرهای جایگزین حبس را محدود یا ممنوع نموده است.

۴-۲- تجلی رویکرد دشمن محور در قبال بزه‌های علیه امنیت در حقوق شکلی

تعامل و تعادل میان دادرسی عادلانه و بزه‌های علیه امنیت، از موضوعات محل بحث و اختلاف است. دادرسی عادلانه با احترام به حقوق شهروندی، زمینه‌ای برای ترویج حاکمیت قانون فراهم می‌کند. با این حال، امنیت یکی از مقوله‌های مهم هر نظام سیاسی است که حفظ آن از اولویت‌های قانون‌گذار به شمار می‌رود (ایوبی یزدی و همکاران، ۱۴۰۲: ۳۱۲). این موقعیت دوگانه می‌تواند به تعارض و نقض دادرسی عادلانه بیانجامد. نکته دیگر این که، در عرصه تقنین، امنیتی کردن بیشتر از جهت شکلی تجلی یافته است تا

از دید ماهوی؛ یعنی تمرکز بر امنیت بیش از آن که متوجه چیستی بزه و میزان کیفرها باشد، معطوف به شکل و شیوه مقابله با بزه‌ها است. در چنین وضعیتی، تغییر در قوانین ماهوی کیفری به کندی صورت می‌پذیرد؛ در حالی که قوانین شکلی ممکن است یک‌باره و شتابان پدیدار شوند. این دست سیاست‌های نوظهور، اغلب در بستر مفهوم‌های کشسان و مبهمی چون امنیت ملی، اخلاقی، اجتماعی و روانی معرفی و توجیه می‌گردند (عالی‌پور، ۱۳۸۷: ۲۱۸).

در بزه‌های علیه امنیت، مصادیق دادرسی عادلانه با محدودیت‌هایی مواجه می‌شود و قانون‌گذار با «تحدید حقوق دفاعی مرتکب»، رویکردی دشمن محور و افتراقی را در پیش می‌گیرد. در تحقیقات مقدماتی، براساس ماده ۱۸۰ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲، جلب ابتدایی در قبال بزه‌های علیه امنیت پذیرفته شده است و به موجب ماده ۱۵۰ قانون مذکور، شنود ارتباطات مخابراتی اشخاص در مواردی که به امنیت داخلی و خارجی کشور مربوط باشد، جایز است. قانون‌گذار در قسمت (پ) از ماده ۲۳۷ نیز، به جز موارد معدودی از بزه‌های امنیتی، طیف وسیعی از این بزه‌ها را در زمره بزه‌های با قابلیت صدور قرار تأمین بازداشت موقت دانسته است (بهرامی و همکاران، ۱۴۰۳: ۴۷). قانون‌گذار در تبصره ماده ۴۸ مقرر داشته که در بزه‌های علیه امنیت داخلی یا خارجی، در مرحله تحقیقات مقدماتی طرفین دعوی، وکیل یا وکلای خود را باید از بین وکلای رسمی دادگستری مورد تأیید رئیس قوه قضائیه انتخاب کنند. از این‌رو، در عمل حق بنیادین متهم بر انتخاب آزادانه وکیل مدافع با محدودیت‌های جدی مواجه شده است. در مرحله دادرسی نیز، مطابق ماده ۳۰۳ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، رسیدگی به بزه‌های علیه امنیت داخلی و خارجی، محاربه، افساد فی الارض و سایر بزه‌های مهم مشابه در صلاحیت ذاتی دادگاه‌های انقلاب اسلامی قرار دارد. در فرایند تحقیقات نهایی و صدور حکم در دادگاه نیز قانون‌گذار در بزه‌های علیه امنیت موضوعی سخت‌گیرانه را اتخاذ نموده است. بر اساس ماده ۱۹۱ قانون آیین دادرسی کیفری، چنان‌چه موضوع اتهام از بزه‌های علیه امنیت داخلی یا خارجی باشد، بازپرس می‌تواند قرار عدم دسترسی به تمام یا برخی از اوراق، اسناد یا مدارک پرونده را صادر کند. مطابق ماده ۳۸۰ قانون آیین دادرسی کیفری، اصل بر ابلاغ

نسخه‌ای از دادنامه به طرفین دعوا به منظور تضمین حق اعتراض و تجدیدنظرخواهی است، اما تبصره ۲ همین ماده درباره بزه‌های علیه امنیت، تنها امکان رونویسی و نسخه برداری از دادنامه را برای ذینفع مقرر کرده است.

۵- جرم‌شناسی جنوب و نقد رویکرد دشمن محور در قبال بزه‌های علیه امنیت

تدوین هرگونه پیشنهاد اصلاحی در نظام حقوقی، به ویژه در پهنه قوانین جزایی، مستلزم عبور از ساده انگاری و استقرار در بستری نظری و استوار است؛ بنابراین، ارائه هر طرحی برای تغییر در رویکرد حقوق کیفری در حوزه بزه‌های علیه امنیت، باید از دل یک تبیین نظری برآمده باشد. بدون وجود چنین چارچوبی، پیشنهادهای اصلاحی فاقد انسجام ساختاری بوده و از حوزه‌ی «تحلیل علمی» خارج شده و به تدوین قوانینی بر پایه احساسات عمومی یا اقدام‌های تجربی و پراکنده منجر می‌شود.

جرم‌شناسی جنوب می‌تواند به عنوان یک مبنای نظری، جهت تعدیل رویکرد دشمن محور قانون‌گذار در قبال بزه‌های علیه امنیت مورد استناد قرار گیرد و چارچوب نظری جرم‌شناسی جنوب، نقشه راهی را برای قانون‌گذار فراهم می‌کند تا میان واقعیت‌های اجتماعی، اصول بنیادین حقوق جزا و اهداف سیاست‌گذاری جنایی پیوند برقرار نماید. بدین ترتیب، پیشنهادهای برآمده از جرم‌شناسی جنوب برای تغییر قانون، نه یک واکنش گذرا به یک حادثه، بلکه پاسخی مبتنی بر تحلیل ساختاری و منطقی به نیازهای حقوقی خواهد بود.

نظریه «جرم‌شناسی جنوب» حدود یک دهه است که به عنوان یک پروژه‌ی نظری، عملی و سیاسی در عرصه جرم‌شناسی مطرح شده است و هدف آن، استعمارزدایی، پل زدن بین شکاف‌های جهانی، دمکراتیک سازی ابزار، مفاهیم، نظریه‌ها و روش‌های جرم‌شناسی موجود است (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۶: ۳). در پی طرح این نظریه، مباحث گسترده و دامنه داری در میان جرم‌شناسان شکل گرفت؛ هدف بنیادین این رویکرد، به چالش کشیدن بی‌تعادلی در ساختار دانشی است که برتری نژادی و حقوقی جهان شمال آنگلوساکسون را مشروعیت می‌بخشد (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۶: ۱۵). این الگوی مفهومی در پی بازاندیشی در مناسبات قدرتی است که در ساختار سلسله مراتبی نظام دانش

جرم‌شناسی ریشه دارد؛ دانشی که بیشتر از سوی کشورهای شمال بر جنوب تحمیل می‌شود. نکته نوآورانه‌ی نظریه‌پردازان این رویکرد، روشنگری درباره شیوه‌های نهادینه شدن دانش جرم‌شناسی جهان شمال و ساز و کارهای جهان شمول انگاری آن است (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۶: ۲). به عقیده جرم‌شناسان جنوب، منظومه مفهومی جرم‌شناسی جریان اصلی، برای بازتولید فرادستی شمال، با برساختن رژیم‌های حقوقی، کنوانسیون‌ها و استانداردهای بین‌المللی، مفاهیمی چون بزه‌های علیه امنیت، تروریسم و افراط‌گرایی را به نوعی به یک الگوی یکسان و جهانی تبدیل می‌کنند. الگوی جرم‌شناسی جنوب، با برجسته کردن این قواعد گفتمانی، در پی بازاندیشی و اصلاح نظام دانش این حوزه است. از این رو، ابتدا سراغ تبار آن، یعنی ریشه‌های استعماری نهفته در نگاه به بزه می‌رود. در نتیجه، امکان تفسیر تاریخی را گشوده و زمینه‌های جرم‌شناسانه مفاهیمی هم‌چون امنیت، تهدید و کیفر را در بستر جنوب بازخوانی می‌کند. در نتیجه، بستر تحول در مواجهه کیفری را ممکن می‌سازد و چشم‌اندازی نو در نگرش به بزه، عمل بزه کارانه، بزه‌انگاری و در نهایت بزه کار را ایجاد می‌کند. بر این اساس، الگوی یاد شده شالوده نقد دانش استعماری در قلمرو حقوق و جرم‌شناسی را پی‌ریزی می‌کند؛ نقدی که ریشه‌هایی دیرینه‌تر دارد و از بنیان‌های فلسفی متناسب نیز بهره می‌برد (مک‌لئود، ۱۹۸۲: ۱۲).

پیرامون چیستی مفهوم «جنوب» باید یادآور شد که تقسیم‌بندی کشورها به شمال/جنوب، جایگزین دوگانه انگاری کهن‌تر توسعه‌یافته / در حال توسعه شده است (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۵). در این چارچوب، جنوب استعاره‌ای از مفهوم‌هایی هم‌چون دیگران، دیده نشدن، فرعی، حاشیه‌ای و استثناء است. این همان چیزی است که ما در بحث از جرم‌شناسی جنوب، آن را «جنوبی» می‌نامیم (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۶: ۱۸). با این حال، منظور از جنوب فقط جنوب جغرافیایی جهان و یا کشورهای توسعه نیافته نیست، بلکه می‌تواند گروه‌های اجتماعی و فرهنگی درون کشورهای توسعه یافته را نیز در بر بگیرد که به لحاظ اجتماعی، سیاسی و حقوقی، در موقعیتی با آنان هم‌چون مردمان جوامع جنوب برخورد می‌شود. از جمله می‌توان به مواجهه

با مکزیک تبارها و یا آفریقایی تبارها در ایالات متحده اشاره نمود (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۷: ۳۳).

۶- مبانی نظری جرم‌شناسی جنوب

جرم‌شناسی جنوب، هرچند الگوی نظری متأخری است، اما مبانی نظری و ریشه‌های مفهومی عمیق و دیرینه‌ای دارد که در ادامه به آن‌ها پرداخته می‌شود.

۶-۱- پسااستعمارگرایی و تاثیر استعمار در تعریف بزه

نقد پسااستعماری^۱ به مناسبات دانش و قدرت در شمال و جنوب جهانی، از مبانی جرم‌شناسی جنوب است. این نظریه، پایان استعمار کلاسیک را آغاز استعمار نو می‌داند، دوره‌ای که در آن ساختارها، گفتمان‌ها و روابط قدرت استعمارگرانه هم‌چنان تداوم دارد. این مناسبات در عرصه‌های فرهنگی، زبانی و معرفتی و از طریق زبان، دانش، آموزش، دین، حقوق و رسانه به سلطه خود ادامه می‌دهند. فرانتس فانون از نخستین نظریه‌پردازان این سنت است که در پی نوعی انقلاب فرهنگی علیه استعمارگرایی نو بود (فانون، ۱۹۵۲: ۵۶؛ ۱۳۵۸: ۹۸). پس از او، این دغدغه نقادانه در دیگر نظریه‌پردازان آفریقایی تبار تداوم یافت (دوبوا، ۱۹۵۰: ۱۶۸). فراتر از قلمرو پان آفریقایی، آندره گوندر فرانک در چارچوب نظریه وابستگی به نقد مناسبات مرکز - پیرامون پرداخت و آشکار ساخت که این پیوند ساختاری چگونه به باز تولید توسعه نیافتگی در جهان پیرامون می‌انجامد. نقد او از اساس خاستگاهی اقتصادی - سیاسی دارد (فرانک، ۱۹۶۷: ۲۵۹؛ ۱۹۹۸: ۳۳۱). ایده جرم‌شناسی جنوب با چنین رویکردی نسبت به رابطه شمال - جنوب شکل گرفت (تراورز، ۲۰۱۹: ۴). مهم‌ترین نظریه پرداز این سنت نظری که آن را در سطح جهانی آکادمیک نمود، ادوارد سعید بود (سعید، ۱۳۹۵: ۶۵). او با نقد مفهوم شرق، به مثابه نوعی کلیشه نظری، از اساس نظام معرفتی حاکم بر این تقسیم‌بندی‌ها را استعماری معرفی کرد و هدف از چنین صورت‌بندی‌هایی را بازتولید برتری غرب دانست.

^۱Postcolonialism

۶-۲- هرمنوتیک فلسفی و زمینه مندی معرفت

هرمنوتیک فلسفی و دغدغه محوری آن، یعنی «فهم» از ریشه‌های معرفت شناختی جرم‌شناسی جنوب است. نظریه پردازان جرم‌شناسی جنوب، با بازخوانی پرسش از شرایط بنیادی فهم نزد گادامر، در پی بازسازی نظری جرم‌شناسی و تبیین مناسبات «من-تویی» در روابط جهان شمال هستند که در آن شمال هم‌چون «من» و جنوب در مقام «تو» است (براون، ۲۰۲۱: ۴۵۷). گادامر، توجهی انتولوژیک به مقوله فهم داشته و به شدت دل مشغول قرار دادن معانی، به سیاق دیگر فلاسفه هرمنوتیکی- پدیدارشناس، در بستر زمینه‌مند آن‌هاست (گادامر، ۱۳۹۱: ۸۳). با این حال، نظریه پردازان جنوب نشان می‌دهند که ریشه‌های شمالی جرم‌شناسی موجود، شیوه‌ی اندیشه، نهادها و کردار جرم‌شناسانه مرکز را تبدیل به افق جوامع پیرامون نموده و بزه را از زمینه‌اش جدا کرده است.

۶-۳- نقد استعمار معرفتی جرم‌شناسی غربی

این بینش به نقد دانش شمال منجر می‌شود. دانش جرم‌شناسی که مجموعه‌ای از نظریه‌ها، مفاهیم و رویکردهای تولید شده در کشورهای ثروتمند شمال است، به گونه‌ای بازنمایی می‌شود که گویی از اساس عینی، جهانی و بی‌مکان است، اما در نهایت مناسبات قدرت فرهنگی و اقتصادی- سیاسی طبقه متوسط سفیدپوست شمالی را بازتولید می‌کند. این نظام دانش، ساختارهای استعماری، مناسبات نژادی و نیز دانش بومی را نادیده می‌گیرد و ارزش‌های فردگرایانه و عقلانیت لیبرال را نهادینه می‌سازد. از مهم‌ترین پیامدهای این سیطره معرفت شناختی، ناکارآمدی آن در اجرای عدالت کیفری، پیشگیری و نیز گسترش زندانی‌گرایی و تحمیل کنترل اجتماعی در کشورهای جنوب بوده است (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۶: ۴). این سیطره معرفتی، ناهمگونی‌های جهان شمول را نادیده می‌گیرد؛ زیرا از توجه به ریشه‌های ساختاری و تاریخی نابرابری، استعمار، نژادپرستی و شکاف‌های طبقاتی باز می‌ماند و بزه کار را به جای برون داد یک بستر ساختاری، در هیأت دیگری خطرناک بازنمایی می‌کند. جرم‌شناسی جنوب این نگاه را به چالش می‌کشد و در پی بازاندیشی آن برای دیدن زمینه‌های تاریخی- ساختاری نابرابری، پیامدهای استعمار و

نژادپرستی است تا برتری نهادینه شده‌ی تجربه‌های شمال را آشکار کند. این‌ها منعکس کننده روابط قدرت^۱ در زنجیره جرم‌شناسی است.

۴-۶- عدالت شناختی و دموکراسی دانش

الگوی «عدالت شناختی»^۲ به عنوان نگرشی نوین در جرم‌شناسی مطرح شده است (ماکول، ۲۰۱۴: ۵۰۷). این الگو که به شدت متأثر از آرای ویسواناتان^۳، جامعه‌شناس هندی، است؛ در پی به رسمیت شناختن حق همه گروه‌های انسانی برای تولید و ابراز دانش خویش است؛ دانشی که ممکن است از منظر دانش مدرن، غیرعلمی و یا حتی نامشروع تلقی شود، اما در زندگی واقعی برخی انسان‌ها معنابخش، عملی و معتبر است. از این رو، همان گونه که در امور سیاسی قائل به دموکراسی هستیم، باید در زمینه دانش نیز به دموکراسی معتقد باشیم. ویسواناتان در این خصوص بیان می‌کند که دموکراسی اگر به عنوان پذیرش تفاوت درک شود، باید بپذیرد که هیچ دانش جهان شمول و مطلقاً معتبری وجود ندارد، بلکه شکل‌های گوناگون از دانش وجود دارد. او در پی نوعی دموکراسی دانش است تا حق تفاوت دیگری‌های شمال به رسمیت شناخته شود (ویسواناتان، ۲۰۰۹: ۵). چشم‌انداز نوین جرم‌شناسی جنوب و کاربست آن را باید در چنین منظومه‌ای فهمید.

۷- واکاوی تبارشناسانه بزه‌های علیه امنیت از منظر جرم‌شناسی جنوب

براساس نظریه جرم‌شناسی جنوب، مشکلات مردم بومی جنوب، منعکس کننده میراث استعمار است و از جمله این مشکلات می‌توان به گسستگی فرهنگی‌ها و جوامع، سطح بالای خشونت و درگیری در جنوب و الگوپردازی و نیابت بیش از حد نظام عدالت کیفری آنان از جهان شمال اشاره کرد (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۶: ۳). یک نمود عینی این مخمصه‌ها، چالش‌هایی امنیتی است که از استعمار ناشی شده است. تبارشناسی بزه‌های علیه امنیت ملی در ایران، نشان می‌دهد که این بزه‌ها تنها محصول ساختار داخلی کشور نیستند،

^۱power relations

^۲Cognitive Justice

^۳Visvanathan

بلکه تا حد زیادی ناشی از میراث به جای مانده از استعمار در اشکال گوناگون از جمله استعمار کلاسیک، استعمار نو و استعمار معرفتی هستند.

۷-۱- نقش استعمار کلاسیک در بزده‌های علیه امنیت

ایران هرگز مستعمره رسمی نبوده است، اما وضعیت «شبه استعماری» آن، ساختار سیاسی، اقتصادی و اجتماعی‌اش را متأثر ساخته است (اشرف، ۱۳۵۹: ۳۶) و برخی مشکلات امنیتی کنونی نیز ریشه در همین میراث تاریخی دارد. نمونه‌ای از میراث استعمار، ترسیم مرزهای مصنوعی است؛ جرم‌شناسان جنوب بر این باورند که مرزهای ملی و جغرافیایی در جهان جنوب، در گذشته و حال، ساختارهایی هستند که از سوی قدرتمندان و مطابق با منافع اقتصادی و ژئوپلیتیکی آن‌ها ترسیم شده است (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۰). استعمارگران به عمد جمعیت‌های ناهمگون را به زور در یک کشور قرار داده و ملت‌های همگن را از هم جدا کرده‌اند. خط‌کشی‌های مرزی، بدون توجه به ترکیب‌های قومی و مذهبی، انسجام داخلی کشورهای جنوب را تضعیف کرده و با کاشت بذره‌های اختلاف و تفرقه، به شکل‌گیری چالش‌های امنیتی و مناقشات طولانی مدت قومی و مذهبی منجر شده است. امروزه این مرزها یکی از ریشه‌های درگیری، بی‌ثباتی و عامل ناامنی و عدم پیشرفت در جهان جنوب هستند و با خلق مناطق حاشیه نشین و گروه‌های جدا افتاده، به کانون‌های مزمن ناامنی تبدیل شده‌اند.

مرزهای کنونی ایران محصول فرآیندی پیچیده از رقابت‌های استعماری در دو سده گذشته است. مرزبندی ایران با همسایگان بیشتر در زمان ضعف حکومت‌های وقت ایران انجام شده و خطوط مرزی بدون توجه به سیمای فرهنگی، قومی و جغرافیای انسانی نواحی و تنها بر اثر سیاست‌های مغرضانه استعمار تعیین شده است (داوود مهدوی، ۱۳۸۶: ۸۷). به لحاظ تاریخی، مرزبندی شمال غرب ایران، به دوره قاجار و مندرجات عهدنامه‌های گلستان (۱۸۱۳م) و ترکمانچای (۱۸۲۸م) باز می‌گردد که بخش‌های وسیعی از قفقاز و آذربایجان از ایران جدا شدند. هم‌چنین، معاهده پاریس (۱۸۵۷م) استقلال افغانستان از ایران را تثبیت نمود که تقسیم سیستان میان ایران و افغانستان یکی از نتایج آن بوده است. طولانی‌ترین مرز ما با کشور عراق است؛ مرز با کشوری که از به هم پیوستن سه ایالت ناهمگون عثمانی

شامل موصل (کردنشین)، بغداد (به شکل عمده سنی) و بصره (به شکل عمده شیعه) بعد از جنگ جهانی اول توسط انگلستان تأسیس شد (الزیادی و همکاران، ۱۴۰۱: ۸۹). این مرزبندی در دوره معاصر، چالش‌های امنیتی متعددی را برای ایران ایجاد نموده و زمینه‌ساز ارتکاب طیفی از بزه‌های علیه امنیت ملی شده است. مرزهای غربی در کردستان و مرزهای شرقی در سیستان و بلوچستان، نمونه‌ای از مرزبندی مصنوعی هستند که تقسیم یک قوم در دو سوی مرز، چالش‌های امنیتی متعددی برای کشور ایجاد کرده است. از جمله این مشکلات پدیده‌هایی مثل عبور غیر قانونی از مرز، قاچاق مواد مخدر، قاچاق سلاح و مهمات، حملات مسلحانه به ماموران مرزی و حضور گروهک‌های تروریستی تجزیه طلب قومی و یا مذهبی مانند پژاک، دمکرات، کومله و جیش العدل است.

۷-۲- نقش استعمار نو در بزه‌های علیه امنیت

استعمار نو^۱ به معنی کنترل کشورهای توسعه یافته بر کشورهای توسعه نیافته با روش‌های غیرمستقیم و بدون اشغال نظامی است؛ طوری که کشورهای توسعه یافته از قدرت خود برای بهره‌کشی از کشورهای ضعیف، مشابه وضعیت استعمار کلاسیک استفاده می‌کنند. این اصطلاح را رئیس جمهور غنا، کوامه نکرومه، در سال ۱۹۶۵ م. ابداع نمود تا کنترل اجتماعی-اقتصادی و سیاسی استعمارگران را تبیین نماید. چنین کنترلی می‌تواند از راه‌های اقتصادی، زبانی و فرهنگی اعمال شود (سلیمان و همکاران، ۲۰۲۴: ۱۵۵). استعمار نو ابتدا به وابستگی مالی و اقتصادی کشورهای تازه استقلال یافته به کشورهای استعمارگر اطلاق می‌شد، اما به تدریج توسعه یافته و امروز به شبکه‌ای پیچیده از وابستگی و نفوذ بدل شده است که علاوه بر اقتصاد، تمامی عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و نظامی را در بر می‌گیرد.

امروزه استعمارگران با توجه به هزینه‌های بالای تسخیر سایر کشورها و پیچیدگی ابزارهای کنترل، دیگر نیازی به فتح سرزمین‌ها و سلطه نظامی آشکار ندارند و این نقش را از طریق نفوذ اقتصادی، فشار مالی، تسلط رسانه‌ای و کنترل فن‌آوری ایفا می‌کنند. در عصر

^۱Neo-Colonialism

جدید تهدیدات علیه امنیت ملی ایران باید بر پایه رویکرد ترکیبی تفسیر شوند؛ مفهوم ساده جنگ کلاسیک دیگر توانایی توصیف عرصه نبرد را ندارد. جنگ ترکیبی آمریکا و کشورهای غربی علیه ایران را می‌توان در ابعاد نظامی، ایجاد ناآرامی‌های اجتماعی، تروریسم، جنگ روانی و اطلاعاتی، جنگ سایبری، جنگ دیپلماتیک، جنگ اقتصادی و جنگ رسانه‌ای بررسی نمود. تهدید مداوم تمامیت ارضی ایران توسط دولت‌های متخاصم، آتش افکنی در اختلافات قومی، مذهبی و سیاسی هم‌چون حمایت از گروه‌های تجزیه طلب و ایجاد آشوب‌ها، تقویت گروه‌های تروریستی به منظور ایجاد ناامنی، ترورهای هدفمند، اعمال تحریم‌های مالی و دارویی و ساخت شبکه‌های دروغ پراکنی مجازی و تلویزیونی فارسی زبان، نمونه‌هایی از ابعاد جنگ ترکیبی علیه امنیت ایران است (کلانتری و حسینی، ۱۴۰۳: ۷۱). هر یک از این ابعاد سهم بسزایی در ارتکاب بزه‌های علیه امنیت دارند. الگوی استعمار نو در قبال ایران از یک‌سو با فرسایش ظرفیت اقتصادی، سرمایه اجتماعی، قطبی سازی ادراکی و مشروعیت بخشی به فشارهای چند جانبه، ریسک امنیت ملی ایران را افزایش می‌دهند و از سوی دیگر، به امنیتی سازی گسترده‌تر در قانون و عمل کیفری منتهی شده و زمینه افراط در اتخاذ رویکرد دشمن محور را در حقوق کیفری ایران فراهم می‌کند. قانون «تشدید مجازات جاسوسی و همکاری با رژیم صهیونیستی و کشورهای متخاصم علیه امنیت و منافع ملی» مصوب ۱۴۰۴ نمونه‌ای از این رویکرد است.

۷-۳- استعمار معرفتی

یکی از بنیادین‌ترین مبانی جرم‌شناسی جنوب، نقد دانش مسلط و فاقد زمینه‌مندی در جهان شمال است؛ دانشی که با ادعای فرازمانی و فرامکانی بودن، از طریق استعمار و سلطه نظام معرفتی به کشورهای جنوب راه یافته است. پیروی از این نظام دانش در قالب مدرنیزاسیون و پارادایم آن (گارلitz، ۲۰۱۸: ۹۶) - که در ایران به گونه‌ای شتاب زده و تقلیدی صورت پذیرفته است - علیرغم دستاوردهای ظاهری، با ایجاد تغییرات سریع و ناهماهنگ، مجموعه‌ای از آسیب‌های اجتماعی را به همراه آورده است؛ آسیب‌هایی که بسیاری از آن‌ها با امنیت ملی کشور نیز پیوند دارند (طیعی و همکاران، ۱۴۰۴: ۲۶۸). از دیدگاه جرم‌شناسی جنوب، خطای اصلی اجرای الگوهای غربی بدون بومی‌سازی و مشارکت

مردمی است و پیامد آن، ایجاد طبقه‌بندی‌های نابرابر و طرد بخش‌های بزرگی از جامعه، مهاجرت‌های کنترل نشده داخلی، فروپاشی پیوندهای اجتماعی سنتی، بحران هویت و افزایش جرایم سازمان‌یافته بوده است که همگی به نحوی با امنیت ملی و نظم عمومی کشور مرتبط است.

در پهلوی اول، تقلید از مدل ملت‌سازی غربی در قالب یکسان‌سازی قومی و زبانی به تأسی از الگوی دولت-ملت‌های واحد اروپا بود. الگوی مدرنیزاسیون و ملت‌سازی پهلوی اول نه تنها باعث توسعه و یکپارچگی ملی نشد، بلکه موجب سیاسی شدن علایق قومی گردید و کشور را تا آستانه تجزیه و از هم‌پاشیدگی پیش برد. جنبش‌های تجزیه طلب آذربایجان و کردستان در دهه ۱۳۲۰ ش. در حقیقت پاسخی به اقدام‌های ملی‌گرایانه و سرکوب‌گرایانه دولت پهلوی بوده است (عباسی ترکی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۱۸).

در پهلوی دوم، با برنامه ریزی آمریکا، انقلاب کنترل شده‌ای تحت عنوان «انقلاب سفید» به اجرا درآمد (چگنی‌زاده و پورعلیخانی، ۱۳۹۹: ۴۲). اصلاحات ارضی مهم‌ترین رکن انقلاب سفید بود (پهلوی، ۱۳۴۵: ۵۶). یک سال پس از اجرای اصلاحات، تولیدات کشاورزی کشور نصف شد. نرخ بالای شکست در کشت و کارهای تازه تأسیس، سبب فرار کارگران و کشاورزان به شهرهای بزرگ کشور، به ویژه تهران شد (مومنی، ۱۳۵۹: ۱۹۸). پیرامون‌گریزی، تمرکزگرایی و حاشیه نشینی از آثار این روند بود و برخی انقلاب ۱۳۵۷ ش. را نتیجه آن دانسته‌اند (هوگلاند، ۱۴۰۴: ۱۵۳). پیرامون‌گریزی جمعیت در ایران، با تضعیف سکونت و پایداری جمعیت در نواحی مرزی، به کاهش امنیت مرزی و افت قدرت بازدارندگی دفاعی منجر شده است. از سوی دیگر، تمرکز جمعیتی در کلان‌شهرها و جذب بی‌رویه مهاجران به مراکز شهری، بستر شکل‌گیری انواع نارضایتی‌های اجتماعی را تقویت نموده و می‌تواند به ارتکاب طیفی از بزه‌های علیه امنیت منجر شود.

در جمهوری اسلامی نیز روند تبعیت از دانش مسلط شمال ادامه یافت. پس از پایان جنگ هشت ساله، گرایش دولت ایران به سیاست‌های اقتصادی نئولیبرالیستی سبب زنجیره‌ای از پیامدهای اجتماعی شد (احمدی آمویی، ۱۴۰۰: ۳۵). دولت در حوزه‌های مختلف از جمله ساختار بوروکراسی دولتی، نظام آموزش عالی، برنامه‌ریزی‌های فرهنگی

و هنری، سیاست‌های مربوط به کنترل رسانه‌ها یا برخی وجوه سیاسی به احیای نسبی مظاهر شبه مدرن پرداخت و در عمل خود را در محاصره این مظاهر قرار داد (زرشناس، ۱۳۸۱: ۷۳). اجرای سیاست نئولیبرالیستی می‌تواند آسیب‌های اجتماعی و امنیتی گسترده‌ای ایجاد نماید و بسترهای بزه‌زا را در جامعه گسترش دهد که برخی از این بسترها عبارتند از نابودی معیشت، رشد نابرابری اقتصادی و محرومیت مادی، تضعیف خدمات عمومی و حمایتی، کاهش شبکه‌های غیررسمی و جمعی حمایت و نظارت، گسترش مادی‌گرایی و نادیده گرفتن فرهنگ جمعی، بازاریابی کنترل نشده فناوری‌های خشونت‌آمیز، تضعیف جایگزین‌های سیاسی و اجتماعی (غلامی‌دون و کسایی، ۱۴۰۰: ۱۴۰). از منظر جرم‌شناسی جنوب، این چالش‌ها از پیامدهای تبعیت از دانش مسلط جهان شمال هستند که هر کدام بستری برای ارتکاب بزه‌های علیه امنیت محسوب می‌شوند.

احیای قوانین اسلامی در کشورهای مسلمان، امری دفعی و یا تصادفی نیست. اصول راهبردی جرم‌شناسی جنوب، نشان می‌دهد این احیا، برآیندی از مقاومت کشورهای مسلمان در برابر میراث استعمار و واکنشی سیاسی-فرهنگی به ارزش‌های مدرن و هژمونی دانشی غرب است. به عنوان مثال، قوانین حدود، طی سده‌های متمادی تا حد زیادی در همه کشورهای مسلمان فراموش شده بود، اما در دهه ۱۹۷۰ م. با احیای اسلام‌گرایی سیاسی، دوباره قوانین سخت‌گیرانه زنا [، محاربه و افساد فی الارض] احیا گردید (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۶: ۱۱). جرم‌شناسی جنوب، با رویکرد انتقادی پسااستعماری، تأکید می‌کند که احیای قوانین شرعی در سده بیستم مسأله‌ای فراملی و جهانی است که نمی‌توان آن را جدا از گفتمان‌های جهانی عدالت و حقوق بشر دید (کرینگتون و همکاران، ۲۰۱۶: ۱۱). در خصوص کیفرهای سنگینی مانند محاربه نیز می‌توان گفت، نظام ایران این قوانین را بخشی از هویت اسلامی و مقاومت در برابر «سلطه غرب» می‌داند. از سوی دیگر، این قوانین از طرف نهادهای بین‌المللی و گفتمان حقوق بشر، ابزاری برای نقض حقوق اشخاص تلقی می‌شوند. این تضاد، نشان می‌دهد که در حد محاربه در ایران، قدرت محلی (قوای مقننه و قضاییه) و قدرت جهانی (گفتمان حقوق بشر و فشارهای

بین‌المللی) در جدالی پیچیده‌اند و در این جدال، حد محاربه، ابزاری قانونی برای تثبیت نظم داخلی و نیز مقاومت در برابر فشارهای خارجی تلقی می‌شود.

نتیجه

بررسی حقوق کیفری جمهوری اسلامی ایران در قبال بزه‌های علیه امنیت نشان داد که مؤلفه‌های برجسته حقوق کیفری دشمن محور هم در قوانین شکلی و هم در قوانین ماهوی لحاظ شده‌اند. اتخاذ رویکردی دشمن محور و صورت‌بندی مرتکب به مثابه دشمن، موجب انتقال منطق جنگ به قلمرو حقوق کیفری شده و به تدریج مرز میان کیفر قانونی و مواجهه امنیتی مبتنی بر طرد را کم‌رنگ ساخته است. هرچند اتخاذ چنین سیاستی با هدف مقابله با تهدیدهای واقعی علیه امنیت کشور صورت گرفته است، اما استمرار آن می‌تواند به تضعیف حقوق شهروندی، تشدید چرخه طرد و خشونت، کاهش سرمایه اجتماعی و در نهایت باز تولید زمینه‌های ناامنی منجر شود.

کاربست جرم‌شناسی جنوب در این پژوهش نشان می‌دهد که بزه‌های علیه امنیت، تنها نتیجه کنش‌های شخصی بزه‌کاران نیستند، بلکه برخاسته از ساختارهای نابرابر و تغییرات اجتماعی برون‌زا هستند که استعمار در شکل‌های گوناگون بر جامعه تحمیل کرده و امنیت و ثبات اجتماعی را نشانه رفته است. جرم‌شناسی جنوب با نقد امپریالیسم معرفتی و برجسته کردن نقش زمینه‌های تاریخی، فرهنگی و سیاسی در فهم بزه، امکان باز تعریف رویکرد دشمن محور را فراهم می‌سازد.

بر اساس یافته‌های پژوهش، باز تعریف رویکرد حقوق کیفری جمهوری اسلامی ایران در قبال بزه‌های علیه امنیت مستلزم عبور تدریجی از منطق دشمن محور و حرکت به سوی الگویی مبتنی بر عدالت شناختی، زمینه‌مندی اجتماعی و کرامت انسانی است. در سطح هنجاری، این گذار مستلزم بازنگری در دامنه و شیوه بزه‌انگاری بزه‌های امنیتی، کاهش امنیتی سازی رفتارهای سیاسی و اجتماعی، کاهش اتکای افراطی به کیفر اعدام، گسترش امکان فردی کردن کیفر و تدابیر ارفاقی و تعادل بخشی میان امنیت ملی و دادرسی عادلانه، به ویژه در حوزه حق انتخاب آزادانه وکیل و شفافیت رسیدگی است. از منظر جرم‌شناسی جنوب، تنها با باز تعریف ریشه‌های استعماری در نظام حقوقی و حرکت به سوی حقوق

کاربست جرم‌شناسی جنوب در نقد رویکرد دشمن محور... | آزادی و رضوی فرد | ۲۳۷

کیفری مستقل و بومی است که می‌توان امنیت ملی واقعی را در پیوند با عدالت اجتماعی، رفع ریشه‌های ساختاری نارضایتی و اتخاذ سیاست جنایی شهروند محور در قبال بزه‌کاران امنیتی، بازسازی کرد و از بازتولید مداوم «دشمن» در درون جامعه پرهیز نمود.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Ehsan Azadi

<https://orcid.org/0009-0005-3192-0154>

Behzad Razavifard

<https://orcid.org/0000-0002-5803-919X>

منابع

- ابراهیمی، شهرام (۱۳۹۶) رویکرد جرم‌شناسی پیشگیری قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۰، شماره ۷۷.
- احسانی، زهرا، (۱۴۰۰) سیاست کیفری افتراقی نسبت به جرایم علیه امنیت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جزا و جرم‌شناسی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی هدی قم.
- احمدی آمویی، بهمن (۱۴۰۰) اقتصاد سیاسی جمهوری اسلامی، تهران: نشر کتاب پارسه.
- اشمیت، کارل (۱۳۹۸) مفهوم امر سیاسی، ترجمه یاشار جیرانی و رسول نمازی، تهران: ققنوس.
- الزیادی، علی رضا، رحمانیان، داریوش و زندیه، حسن. (۱۴۰۱) فرآیند به رسمیت شناختن کشور تازه تأسیس عراق در دوره رضا شاه (سال‌های ۱۳۰۸-۱۳۰۰ ش.). فصلنامه تاریخ روابط خارجی، دوره ۲۳ شماره ۹۲.
- ایوبی یزدی، سعید، منصوری، سیدمهدی، و رحمت، محمدرضا (۱۴۰۲) دادرسی عادلانه در جرایم امنیت‌محور در حقوق کیفری ایران، فقه جزای تطبیقی، دوره ۳، شماره ۵.
- آزر، ادوارد ای، این‌مون، چونگ (۱۴۰۲)، امنیت ملی در جهان سوم، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی
- بهرامی، رضا، وروایی، اکبر و نوروزی، نادر (۱۴۰۳) تحقیقات مقدماتی جرایم امنیتی در پرتو سیاست جنایی تقنینی کرامت‌مدار (مبانی-چالش‌ها)، دستاوردهای نوین در حقوق عمومی، سال سوم، شماره ۱۲.
- پهلوی، محمدرضا (۱۳۴۵) انقلاب سفید، تهران: چاپخانه بانک ملی ایران.
- توجهی، عبدالعلی و دهقانی، علی (۱۳۹۲) در جدال امنیت گرای و موازین دادرسی منصفانه، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، دوره ۱، شماره ۳.

حافظنیا، محمدرضا و جان پرور، محسن (۱۳۹۶) مرزها و جهانی شدن (بانگاهی به مرزهای ایران) تهران، نشر پژوهشکده مطالعات راهبردی.

چگنی زاده، غلامعلی و پورعلیخانی، فرهاد (۱۳۹۹). تحولات خاورمیانه و تأثیر آن بر اجرای برنامه‌های انقلاب سفید و سرکوب خونین قیام ۱۵ خرداد، *ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، سال سوم، شماره ۱.
دیفوس، هیوبرت و رابینو، پل (۱۴۰۰) میشل فوکو، *فراسوی ساختگرایی و هرمنوتیک*، حسین بشیریه، تهران: نشر نی.

دونزولو، ژاک (۱۴۰۲) *ابداع امر اجتماعی: رساله‌ای درباره افول هیجانات سیاسی*، ترجمه آرام قریب، تهران: شیرازه.

زرشناس، شهریار (۱۳۸۱) غرب زدگی شبه‌مدرن و انقلاب اسلامی، *زمانه*، شماره ۵ و ۶.
زرنگی‌پور، صادق. (۱۳۹۹) سیاست جنایی تقنینی جمهوری اسلامی ایران در قبال تروریسم، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و الهیات دانشگاه شهید باهنر کرمان.
سعید، ادوارد (۱۳۹۵) شرق‌شناسی، ترجمه عبدالرحیم گواهی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
کاتسکو، آدام (۱۴۰۰) اهریمنان نئولیبرالیسم: در باب الهیات سیاسی سرمایه متأخر، ترجمه هومن کاسبی، تهران: موسسه انتشارات نگاه.

کلاتری، فتح‌الله، حسینی، سیدحسین. (۱۴۰۳). عوامل و روش‌های جنگ ترکیبی شبکه‌ای آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران. *مطالعات راهبردی آمریکا*، سال ۳، شماره ۳.
کوشکی، غلامحسین و عزیززاده سرشت، نادر (۱۳۹۴) نگاهی به قلمرو جرایم امنیتی در پرتو صلاحیت دادگاه انقلاب، *فصلنامه پژوهش حقوق کیفری*، دوره ۴، شماره ۱۲.

فانون، فرانس (۱۳۵۸) دوزخیان روی زمین، ترجمه ابوالحسن بنی‌صدر، تهران: موسسه انتشارات امیرکبیر.
فوکو، میشل (۱۳۸۰) *نظم گفتار: سخنرانی افتتاحی در کلژ دو فرانس*، ترجمه باقر پرهام، تهران: آگه.
فوکو، میشل (۱۳۹۰) *مراقبت و تنبیه: تولد زندان*، ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهان‌دیده، تهران: نشر نی.
قناد، فاطمه و اکبری، مسعود (۱۳۹۶). امنیت‌گرایی سیاست جنایی، *فصلنامه پژوهش حقوق کیفری*، دوره ۵، شماره ۱۸.

عباسی ترکی، حجت، کاظمی‌راشد، منیره، امامی خوئی، محمدتقی و صدری، منیژه (۱۳۹۹) بررسی نقش دولت مدرن بر قوم‌گرایی در ایران، *فصلنامه مطالعات تاریخ اسلام*، دوره ۱۲، شماره ۴۴.
عالی‌پور، حسن. (۱۳۸۷) *توازن میان امنیت ملی و آزادی‌های فردی در مقابله با جرایم تروریستی*، رساله دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.
غلامی، حسین (۱۳۸۹) *مجموعه مقالات در بزرگداشت دکتر ابوالقاسم گرجی (جلد دوم)*، تهران: انتشارات انجمن آثار و مفاخر فرهنگی.

غلامی، حسین (۱۳۹۱) *اصل حداقل بودن حقوق جزا*، *فصلنامه پژوهش حقوق کیفری*، دوره ۱، شماره ۲.

غلامی‌دون، حسین و کسائی، الهه (۱۴۰۰) رویکردی جرم‌شناختی به چالش‌های نظام سیاسی اقتصادی نئولیبرال با نگاهی به شرایط کرونایی، پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، دوره ۹، شماره ۱۷. طبیعی، منصور، رضایی، نادیه، ایمان، محمدتقی و جهانگیری، جهانگیر (۱۴۰۴) توسعه و امر اجتماعی؛ با تمرکز بر برنامه‌ریزی توسعه در عصر پهلوی دوم، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دوره ۱۴، شماره ۲.

مشایخی، عادل (۱۴۰۱) تبارشناسی خاکستری است: تأملاتی درباره روش فوکو، تهران: نشر نی. مشکاتی، رضا، کاظمی، قباد و جعفری، محمدجواد (۱۳۹۶) رویکرد بازدارنده سیاست جنایی تقنینی ایران در جرایم علیه امنیت، تحقیقات حقوقی بین‌الملل، شماره ۳۸، دوره ۱۰.

محمدکوره‌پز، حسین و نادری، حمید (۱۴۰۱) تأملی بر بنیان‌های معرفت‌شناختی توجیه کیفرگرایی حکومتی بر پایه برساخت دشمن از مجرم، پژوهشنامه حقوق کیفری، دوره ۱۳، شماره ۱. مهدوی، داوود (۱۳۸۶) چالش‌ها و چشم‌اندازهای کنترل موثر مرزها (نگاهی راهبردی به آینده امنیت مرزها در ایران)، دوماهنامه توسعه انسانی پلیس، شماره ۶.

مهدوی‌پور، اعظم و شهرانی کرانی، نجمه (۱۳۹۶) تحدید تضمین‌های دادرسی عادلانه در پرتو جرم‌شناسی امنیت گرا، مجله حقوقی دادگستری، دوره ۸۱، شماره ۹۷.

مومنی، باقر (۱۳۵۹) مسئله ارضی و جنگ طبقاتی در ایران، تهران: انتشارات پیوند. میرمحمد صادقی، حسین (۱۳۹۳)، جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، چاپ بیست و هفتم، تهران: نشر میزان.

میرمحمدصادقی، حسین و رحمتی، علی (۱۳۹۴) مصادیق عدول از اصول کلی حقوق کیفری در جرایم علیه امنیت، فصلنامه علمی راهبرد، ۱۱.

نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۷۷). دانشنامه جرم‌شناسی: انگلیسی - فرانسه - فارسی، تهران: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

نوربها، رضا (۱۳۷۳). نگاهی کوتاه به قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۱، شماره ۱۳ و ۱۴.

نیچه، فردریش (۱۳۹۸) تبارشناسی اخلاق، ترجمه داریوش آشوری، تهران: آگه. یزدیان‌جعفری، جعفر (۱۳۹۵) تقابل امنیت فردی و ملی در جرایم علیه امنیت، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، دوره ۴، شماره ۱۴.

هاروی، دیوید (۱۳۹۶) از حق به شهر تا شهرهای شورشی، ترجمه خسرو کلانتری و پرویز صداقت، تهران: آگه.

هاروی، دیوید (۱۳۹۷) تاریخ مختصر نئولیبرالیسم، ترجمه محمود عبدالله‌زاده، تهران: اختران.

هاروی، دیوید (۱۳۹۹) فضا‌های نولیرال‌سازی، ترجمه مهدی داودی، تهران: ثالث. هوگلاند، اریک ج. (۱۴۰۴) زمین و انقلاب در ایران (۱۳۴۰ - ۱۳۶۰)، ترجمه فیروزه مهاجر، تهران: شیرازه.

References

- Beckert, Sven (2014). *Empire of Cotton: A New History of Global Capitalism*. Allen Lane.
- Brown, Mark (2021). Truth and Method in Southern Criminology, *Critical Criminology*, 29 (3).
- Carrington, Kerry, Russell, Hogg, & Máximo Sozzo. (2016). Southern Criminology, *British Journal of Criminology*, 56 (1).
- Carrington, Kerry, Russell Hogg, John Scott, & Máximo Sozzo. (2018) "Criminology, Southern Theory and Cognitive Justice." In *The Palgrave Handbook of Criminology and the Global South*, edited by Kerry Carrington, Russell Hogg, John Scott, and Máximo Sozzo, Cham: Springer International Publishing.
- De Brito, Carlos. Augusto Machado (2023) Criminal Law Expansion and the Enemy Criminal Law: It Is Among Us, *International Journal of Law and Society*, ahead of print, 6 .
- Delmas-Marty, Mireille (2007). The Paradigm of the War on Crime: Legitimizing Inhuman Treatment?, *Journal of International Criminal Justice*, 5 (3): 585–586.
- Dubber, Markus Dirk (2014). *Foundational Texts in Modern Criminal Law*: Oxford university press.
- Du Bois, William Edward Burghardt (1950) The problem of the twentieth century is the problem of the color line. In W. Du Bois (Ed.), *On Sociology and the black community*, Chicago: University of Chicago Press.
- Fanon, Frantz. (1952). *Black skin, white masks*. New York: Grove Press.
- Garlitz, Richard (2018). *A mission for development: Utah universities and the Point Four Program in Iran*, Utah State University Press.

Giara, T omasz. (2016). *Current challenges for criminal law: foreign cultures and terrorism*, Studia Iuridica: t. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.

Gerstle, Gary (2022) *The rise and Fall of Neoliberalism Order: America and the World in the Free Market Era*, New York: Oxford University Press.

Frank, Andre Gunder (1967). *Capitalism and underdevelopment in Latin America*, New York: Monthly Review Press.

Gunder Frank, Andre Gunder (1998) *ReORIENT: Global Economy in the Asia Age*, London: University of California Press.

Haňová, Alexandra (2022). *Enemy Criminal Law*, University of Valencia: TY-JOUR

Krasmann, Susanne (2018) *Enemy Penology*, In *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, Oxford University Press.

MacLeod, Roy (1982). On Visiting the 'Moving Metropolis': Reflections on the architecture of imperial science. *Historical Records of Australian Science*, 5(3), 1-16.

Makoelle, Tsediso Michael (2014). Cognitive Justice: A Road Map for Equitable Inclusive Learning Environments, *International Journal of Education and Research*, 2 (7).

Sulaiman, Yahya, Ruqayya, Abubakar Kaura, & Idris, Salamatu Doma (2024) Islam, Neo-Colonialism, and Factors Responsible for Its Roots in the Muslim World, *Bulletin of Islamic Research*, 2 (4): 591-616.

Travers, Max (2019). The Idea of a Southern Criminology, *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 43 (1).

http://www.india-seminar.com/2009/597/597_shiv_visvanathan.htm

Translated References into English

- Abbasi Torki, H., Kazemi Rashed, M., Emami Khoei, M. T., & Sadri, M. (2020). The role of modern government on ethnicity in Iran. *A Quarterly Journal of Historical Studies of Islam*, 12(44), 107-120. [In Persian].
- Agamben, G. (2014). *State of exception* (Translated by Pouya Imani). Tehran: Ney Publishing. [In Persian].
- Agamben, G., et al. (2023). *Law and Violence* (Translated and compiled by Morad Farhadpour et al.). Tehran: Ney Publishing. [In Persian].
- Ahmadi Amuyi, B. (2021). *Political economy of the Islamic Republic*. Tehran: Parsa Book Publishing. [In Persian].
- Alipour, H. (2008). *Balance between national security and individual freedoms in countering terrorist crimes* [Doctoral dissertation, Faculty of Law, Shahid Beheshti University]. [In Persian].
- Alziyad, A. R., Rahmanian, D., & Zandiyeh, H. (2022). The procedure of recognizing the newly founded country of Iraq during the period of Reza Shah (1921-1929). *Foreign Relations History*, 23(92), 87-118. [In Persian].
- Ayoobi Yazdi, S., Mansouri, S. M., & Rahmat, M. R. (2024). Fair proceedings in security-oriented crimes in Iranian Criminal Law. *Comparative Criminal Jurisprudence*, 3(5), 311-324. [In Persian].
- Ayub, M. (2002). *The security problematic of the Third World* (Translated by Ahmad Mahmoudi). *Strategic Studies Quarterly*, 5(16). [In Persian].
- Azar, E. A., & Moon, C. (2023). *National security in the Third World* (Translated by the Institute for Strategic Studies). Tehran: Institute for Strategic Studies. [In Persian].

Bahrami, R., Varavai, A., & Norouzi, N. (2024). Preliminary investigations of security crimes in the light of dignity-oriented legislative criminal policy (foundations and challenges). *New Achievements in Public Law*, 3(12). [In Persian].

Chegenizadeh, G., & Pouralikhani, F. (2020). Middle East developments and its impact on the implementation of the White Revolution and the bloody suppression of the Khordad 15 uprising. *Political Sociology of Iran*, 3(1), 30-57. [In Persian].

Ebrahimi, S. (2012). Fair rehabilitation of offenders. *Criminal Law Doctrines*, 9(3). [In Persian].

Ebrahimi, S. (2017). Criminological approach to prevention in the Law on Combating Smuggling of Goods and Currency (approved 2013). *Legal Research Quarterly*, 20(78), 131-152. [In Persian].

Ehsani, Z. (2021). Differential criminal policy against security offences in Iranian criminal law [Master's thesis, Hoda Faculty of Theology and Islamic Studies]. [In Persian].

Fanon, F. (1979). *The wretched of the earth* (Translated by Abolhassan Banisadr). Tehran: Amir Kabir Publications. [In Persian].

Gadamer, H. G. (2012). *Hegel's dialectic: five hermeneutical studies* (Translated by Mehdi Feizi). Tehran: Rokhdad-e No Publishing. [In Persian].

Ghanad, F., & Akbari, M. (2017). Security-oriented criminal policy. *Journal of Criminal Law Research*, 5(18), 39–67. [In Persian].

Gholami, H. (2012). Criminal law as the last and the least resort. *Journal of Criminal Law Research*, 1(2), 41-65. [In Persian].

- Gholami, H. (Ed.). (2010). A collection of articles in honor of Dr. Abolghasem Gorji (Vol. 2). Tehran: Association of Cultural Works and Luminaries Publishing. [In Persian].
- Gholami, H., & Kasaei, E. S. (2021). A criminological approach to the challenges of the neoliberal political-economic system with a look at the coronavirus conditions. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 9(17), 127–151. [In Persian].
- Harvey, D. (2017). *Rebel cities: From the right to the city to the urban revolution* (Translated by Khosrow Kalantari and Parviz Sedaghat). Tehran: Agah Publishing. [In Persian].
- Harvey, D. (2018). *A brief history of neoliberalism* (Translated by Mahmoud Abdollahzadeh). Tehran: Akhtaran Publishing. [In Persian].
- Harvey, D. (2020). *Spaces of neoliberalization: Towards a theory of uneven geographical development* (Translated by Mehdi Davoodi). Tehran: Sales Publishing. [In Persian].
- Hooglund, E. J. (2025). *Land and revolution in Iran (1961-1981)* (Translated by Firoozeh Mohajer). Tehran: Shirazeh Publishing. [In Persian].
- Kalantari, F., & Hosseini, S. H. (2024). Factors and methods of combined network warfare of the United States against the Islamic Republic of Iran. *American Strategic Studies*, 3(3), 63-92.
- Kotsko, A. (2021). *Neoliberalism's demons: On the political theology of late capital* (Translated by Hooman Kasbi). Tehran: Negah Publications. [In Persian].
- Koushki, G., & Alizadeh Seresht, N. (2015). A glance at the sphere of crimes against public security in the light of the jurisdiction of Revolution Court. *Journal of Criminal Law Research*, 4(12), 99-124. [In Persian].

- Mahdavi, D. (2007). Challenges and prospects of effective border control (a strategic look at the future of border security in Iran). *Police Human Development Bimonthly*, (6). [In Persian].
- Mahdavipour, A., & Shahrani Karani, N. (2017). Restricting the guarantees of fair trial in the light of security-oriented criminology. *Journal of Judicial Law*, 81(97), 79-112. [In Persian].
- Mir Mohammad Sadeghi, H., & Rahmati, A. (2016). Examples of deviation from the general principles of criminal law in crimes against security. *Strategy*, 2(6), 9-37. [In Persian].
- Mirmohammad Sadeghi, H. (2014). *Offences against the security of the state and public tranquility*. Tehran: Mizan Publishing. [In Persian].
- Mohammad Kourehpaz, H., & Naderi, H. (2022). A study of the epistemological foundations of the justification of state punitiveness based on the construction of offenders as enemy. *Criminal Law Research Quarterly*, 13(1), 255–288. [In Persian].
- Momeni, B. (1980). *The land question and class war in Iran*. Tehran: Peyvand Publications. [In Persian].
- Moshkati, R., Kazemi, G., & Jafari, M. J. (2017). Deterrent approach of Iran's legislative criminal policy in crimes against security. *International Legal Research*, 10(38). [In Persian].
- Nadjafi Abrandabadi, A.H. and Iyargar, H. (2014) 'Dangerous offenders supervision: Challenges and solutions', *Journal of Criminal Law Research*, 2(6), 9–37. [In Persian]
- Najafi Abrandabadi, A. H., & Hashembeyki, H. (1998). *A lexicon of criminology (English-French-Persian)*. Tehran: Shahid Beheshti University Press and Publishing Center. [In Persian].

- Pahlavi, M. R. (1966). White Revolution. Tehran: Bank Melli Iran Printing House. [In Persian].
- Saber Ardakani, M., & Golkari, Gh. (2018). A review of theories and strategies for establishing security in the Third World. Quarterly Journal of Research in History, Politics and Media, 1(3). [In Persian].
- Said, E. (2016). Orientalism (Translated by Abdulrahim Govahi). Tehran: Institute for Islamic Culture and Thought. [In Persian].
- Schmitt, C. (2019). The concept of the political (Translated by Yashar Jirani and Rasul Namazi). Tehran: Qoqnoos Publishing. [In Persian].
- Tabiee, M., Rezaei, N., Iman, M. T., & Jahangiri, J. (2025). Development and Iran's social development planning in Pahlavi II. Social Studies and Research in Iran, 14(2), 263-282 .
- Tavajohi, A., & Dehghani, A. (2013). The conflict between security-oriented approach and fair trial rules. Journal of Criminal Law Research, 1(3), 7-34. [In Persian].
- Yazdian Jafari, J. (2016). The contrast between individual and national security in crimes against security. Journal of Criminal Law Research, 59-81. <https://doi.org/10.22054/jclr.2016.3954>
- Zarshnas, Sh. (2002). Pseudo-modern Westoxification and the Islamic Revolution. Zamaneh, (5-6). [In Persian].

استناد به این مقاله: آزادی، احسان، و رضوی فرد، بهزاد. (۱۴۰۵). کاربرد جرم‌شناسی جنوب در بازتعریف رویکرد دشمن‌محور حقوق کیفری ایران در قبال جرایم علیه امنیت. فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۱۴(۵۵)، ۲۴۶-۲۰۵. <https://doi.org/10.22054/jclr.2026.91620.2855>

Criminal Law Research is licensed under a Creative Commons NonCommercial 4.0 International License.